

К. бігуб

перше травня

1926  
19.6.07x



**ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ**

на 1926 рік

ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

**„ВСЕСВІТ“**

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ.

**Журнал містить:**

Художні оповідання.  
Нариси.  
Вірші.

Критичні статті.  
Художні малюнки.  
Гуморески.

**ВСЕСВІТНЯ ІЛЮСТРАЦІЯ**

Вжито рішучих заходів до своєчасного виходу журналу й доставки його на місяць.

В кожному числі міститимуться кіно-нариси.

Журнал регулярно виходитиме 2 рази на місяць (15 й 30 числа).

**„ВІСТИ ВУЦВК“** Щоденна велика політична  
ГАЗЕТА з щотижневим

безплатним літературно-науковим додатком

**„КУЛЬТУРА І ПОБУТ“**

**ЦІНА** на рік для установ: . . . . . 18 крб.  
на місяць . . . . . 1 крб. 50 к.  
звичайна передплата на рік 12 крб.  
на місяць . . . . . 1 крб.

Адреса редакції й головконтори: Харків, вул. Н. Лібніхта № 11.

**УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:**

**„ВСЕСВІТ“** двохижневий  
багато ілюст-  
рований, літературно-художній журнал

**ЦІНА:** на рік . . . . . 7 крб. 20 коп.  
на місяць . . . . . 60 коп.  
По замежами  
СРСР . . . 50 центів.

**ПРИЙМАЮТЬ ПЕРЕДПЛАТУ**

на двохижневий кооперативний  
літературно-мистецький та  
популярно-науковий журнал



ВИЙШЛО ПЕРШЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ

**ЦІНА** на рік для установ: . . . . . 10 крб.  
 на місяць . . . . . 1 крб. 50 к.  
 звичайна передплата на рік 12 крб.  
 на місяць . . . . . 1 крб.

Адреса редакції й головконтори: Харків, вул. Н. Лібніхта № 11.

ровичий, літературно-художній журнал

**ЦІНА:** на рік . . . . . 7 крб. 20 коп.  
 на місяць . . . . . 60 коп.  
 По за межам  
 СРСР . . . . . 50 центів.

## ПРИЙМАЮТЬ ПЕРЕДПЛАТУ

на двохижневий кооперативний літературно-мистецький та популярно-науковий журнал

# „НОВУ ГРОМАДУ“

(Видає Всеукраїнська книготорговельна та видавнича спілка „Книгоспілка“, за відповідальною редакцією А. Е. Геттлера, при найближчій участі Е. П. Варавва та В. М. Радлова).

## НОВА ГРОМАДА

Найдешевший на Україні популярний журнал для сел  
 Обслуговує всю, як є, кооперацію силою добрих порад  
 В кожній книжці журналу—свіжа літературна новина  
 Автори журналу ступають у такт із сучасним життям  
 Головну увагу все звертає на сільське господарство  
 Радять,—обстоє в коопроботі громадський характер  
 Обмірковує, як збутись приватно-глитайських послуг  
 Містить силу ілюстрацій буднів нашого нового села  
 Акуратно нотує всі нові здобутки науки та знанні  
 Доглядає, щоб не тратилось марно кооперативне добро  
 Адресу „Нової Громади“ хай знає кожний громадянин

## НОВА ГРОМАДА

Харків, Горяїновський пр., № 2.

Н ЦІЛИЙ РІК (24 №№ багато-ілюстров. журналу по 32 стор. велик. форм.) 5 крб. На півроку (12 №№) 2 крб. 75 коп. На 3 місяці (6 №№) 1 крб. 50 коп.

За 7 крб. на рік кожний передплатник одержує 24 №№ „Нової Громади“ й на 3 крб. книжок на власний вибір, із каталогів Книгоспілки, що їх буде розіслано всім передплатникам БЕЗПЛАТНО.



ВИЙШЛО ПЕРШЕ ЧИСЛО ЖУРНАЛУ

# „СІЛЬСЬКИЙ ТЕАТР“

Місячник відділу мистецтва УПО, присвячений виключно художній роботі на селі  
 Журнал містить матеріяли до роботи драматичних, хорових і інших художніх гуртків, селбурів та хат-читалень:  
 П'єси, інсценівки, живі газети, ноти, фйлетони, вірші і т. инш.  
 а також вказівки з методики та техніки сільського мистецтва.

У ПЕРШОМУ № П'ЄСА на 4 ДІЇ  
 М. КРАВЧЕНКА та Я. МОГИЛИ

# „ПЕРШІ ХОРОБРІ“

ПЕРЕДПЛАТУ ПРИЙМАЮТЬ УПОВНОВАЖЕНІ, КОНТОРИ ТА ФІЛІЯЛИ ВИДАВНИЦТВА

„РАДЯНСЬКЕ СЕЛО“. Головна контора В-ва „Радянське Село“ Харків, Пушкінська вул. № 24.

Ціна окремого номера 30 коп.

[11 (1714X) 1926\*].

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

# ВСЕСВІТ

на  
революцію

ШУМСЬКОГО О.  
КАСЯНЕНКА Е.

Фундатор В. БЛАКИТНИЙ

№ 1 (31) 1 травня 1926 р.  
Рік видання II-й.

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАННИЙ ДВОХТИЖНЕВИК

Харків, вул. Лібкнехта, № 11.  
Тел. № 34-76.





Маленький хлопчик, що продє комуністичну та робітничу літературу на вулицях Берліну.



Оповідання К. Анищенка.

## I

КУЛИНА старцювала: вдосвіта рушала на села і пізно поверталась до дому.

Так і сьогодні вже добре смеркло, коли вона прийшла до своєї хати. Витягла із-під стріхи залізний довгий ключ, всунула його в дірочку одвірка.

Із села літали парубоцькі „кахи“ та вигуки і на якомусь кутку співали дівчата: „...Бив ти мене, волочив ти мене, серце дідусю, не навчив ти мене“...

Кулина, зачувши пісню, схлипнула.

Оце не має ще й сорок день, як сховала вона свого Терешка. Років з сорок, як побралися, то старцювали. Терешко зроду-віку сонце в степу згубив—був зовсім сліпий, а вона на одно око. Але був час, що й добре жили. Не обходилося, звичайно, без лайки та бійки. А це недавно ходили на храм в Красне, саме на Михайла—верст за двадцять. В два кінці одсепали по грязюці сорок верст. Ухоркалась Кулина, а Терешко як поліз на піч, то й не зліз...

І осталась Кулина одна, як палець: ні роду, ні заводу. А зачувши оту пісню, самі сльозами кап-кап, і руки трясуться, і ноги тріпотять... Та й душа не на місці: от сорок день минає,—ані тобі панахидки до церкви не однесла, ані на часточку не подала, навіть і в граматку не завела небіжчика... Що-ночі сниться...

Кулина увійшла в хату, засвітила світло, кинула в піч крутень соломи. І коли закипів окріп, Кулина встала до богів, щоб взяти материнки і—лап!—сама граматка попала в руку.

Положила Кулина материнку в горщик, посунула її на жар.

Солома прогоріла, а якийсь кізячок ще жеврів, пускаючи червоно-синій промінь на золотий хрестик на палітурці граматки.

## II

Аж в Житніх Горах здивався Кулині потрібний чоловічок.

Сидів він в своїй хаті та пив чай. На полиці—книжки, а на покуті портрет якогось ліда в кожусі та шапці, з страшеними вусами.

## IV

Тим часом потяг з півночі холоднющий вітер, хмарами обклало Житні Гори. Треба було думати про ночівлю. Але в який двір не поткнути одна скрізь відповідь: „з богом, Парасю!“

Аж на вигоні попалась наче підходяща хата: Світилися вікна, ніли люди, на ганках блимали цигарки. Хтось говорив:—Корінь гіркий, та плід його солодкий. Навчить лихо з салом коржі їсти. Хто знає, що вчений водить, а не вчений слідом ходить. Будемо учитися до світа не торба—за плечима не носить...

—Гей, курці, лекція починається!

За людьми і Кулина увійшла до хати. Школа. За партами сиділи діди, і дядьки, і парубки з дівчатами. Якийсь кумедний каганець, як груша, прямо із-під стелі так вам світить, хоч шовком гаптуї... Рудий сухоплява учителька щось каже. „Попрошусь до учительки на ніч“,—мала про себе Кулина і почала прислухатися. Учителька казала:

—Ще раз коротенько нагадаю вам, про віщо казала. Земля, на якій живемо, кругла, як гарбуз, і, як дзига, крутиться коло себе і навколо сонця... А тепер, шановне громадянство, перейдемо до писання,—бо ви сороці без хьоста літати, аніж письменному уміти читати, а не у писати. Починаємо: Краю мій рідний...

Школа ущухла. Сопе... Щось дряпає...

—А вам чого, бабусю?

Це учителька звернулась до Кулини. Дітись нікуди:—Та я маю до вас справу...—Підходьте-ж до столу.

Калиною зачервонілась Кулина. Школа аж рота роззявила.

—Така в мене до вас справа. Старчиха я, родом з Нещерова. Це мене чоловік Терешко та помер. Вписав мені один дядько на поминання—подивіться, будьте ласкавенькі, чи гаразд...

Учителька глянула на Кулину і дивилась... Біла і темна ви...

вали дівчата: „...Бив ти мене, волочив ти мене, серце дідою, не навчив ти мене“...

Кулина, зачувши пісню, схлипнула.

Оце не має ще й сорок день, як сховала вона свого Терешка. Років з сорок, як побралися, то старцювали. Терешко зроду-віку сонце в степу згубив—був зовсім сліпий, а вона на одно око. Але був час, що й добре жили. Не обходились, звичайно, без лайки та бійки. А це недавно ходили на храм в Красне, саме на Михайла—верст за двадцять. В два кінці одгепали по грязюці сорок верст. Ухоркалась Кулина, а Терешко як поліз на піч, то й не зліз...

І осталась Кулина одна, як палець: ні роду, ні заводу. А зачувши оту пісню, самі сльози капали, і руки трясуться, і ноги триматяться... Та й душа не на місці: от сорок день минає, ані тобі панахидки до церкви не однесла, ані на часточку не подала, навіть і в граматку не завела небіжчика... Що-ночі сниться...

Кулина увійшла в хату, засвітила світло, кинула в піч крутень соломи. І коли закипів окріп, Кулина встала до богів, щоб взяти материнки і—лап!—сама граматка попала в руку.

Положила Кулина материнку в горщик, посунула її на жар.

Солома прогоріла, а якийсь кізячок ще жеврів, пускаючи червоносиний промінь на золотий хрестик на палітурці граматки.

## II

Аж в Житніх Горах здибався Кулині потрібний чоловічок.

Сидів він в своїй хаті та пив чай. На полиці—книжки, а на покуті портрет якогось діда в кожусі та шапці, з страшними вусами.

Кулина помолилась на діда, бо других богів не було, привіталась—попросила: „подайте Христа ради“. Дівчинка-підліток подала шматок ще гарячого коржа. Господар запитав:

— А що, бабо, холодно?

— В селі—затишно, а в полі—лютий вітер, аж вид пече... Пробачте мене на слові: бачу у вас книжки, ви певно письменні?

— Є на копійку. А що?

— Та помер мій чоловік. Ласкаво прохаю вписати його в граматку, на поминівенія...

Кулина витягла із-за пазухи заялозену граматку з золотим хрестиком.

— Пишіть за упокій Терешка та за здоров'я Кулину...

Дядько розгладив вуса і вписав. І там-же, в Житніх Горах, заскочила Кулина до церкви, саме якась служба йшла, і подала граматку і на часточку—бо-ж як сниться померший, то треба на часточку подати, щоб очей не дерло...

## III

Може неділь через десять, вже зима покотом лягла в степах, знов була Кулина в Житніх Горах. На цей раз вибрала неділю, щоб до церкви заскочить—граматку забрать.

На клиросі ще тупав дяк та церковний староста замикав свічки. Ціла купа граматок лежала коло дяка.

— А моєї і не має... — А яка вона?—Така сіренька з золотим хрестиком.

Дяк посміхнувся і наче з кешені витяг Кулиніну граматку. — Вона? — Еге-ж. — Хто це вам, бабо, писав? — Один тут житньогірський чоловік, спاسبі, зглянувся.—Кого-ж ви писали?—Терешка та Кулину.—А записано...

Дяк навмисне голосно, на всю церкву, прочитав:—За упокій раба божого поросного жеребця та за здоров'я раби божої однорогої свині...

Напекла тут Кулина повну торбу раків. Як ошпарена вийшла з церкви. Коли нацькують старця собаками, чи замість милостині під-три-чорти стежку прокажуть, то це звичайно не в обиду: такий хліб... А поросного жеребця та однорогої свині не доводилось... Такий глум!

А може дяк пошуткував? Той-же письменний чоловік був такий поважний... Правда, богів в хаті не було... А щоб його, пресучого сина, так поминали до кінця віку!..

Кулина загнула таку лайку, що як би почули житньогірські хозяйки, то й у двір не пустили-б: одно-єдине чорне око Кулини палахкотіло пекельним гнівом.

Гори. Треба було думати про нещастя... одна скрізь одповідь: „з богом, Парасю!“

Аж на вигоні попалась наче підходяща хата: Світились вікна, ніли люди, на ганках блимали цигарки. Хтось говорив:—Корінь гіркий, та плід його солодкий. Навчить лихо з салом коржі їсти. Хто знає, що вчений водить, а не вчений слідом ходить. Будемо учити світла не торба—за плечима не носить...

— Гей, курці, лекція починається!

За людьми і Кулина увійшла до хати. Школа. За партами сиділи діди, і дядьки, і парубки з дівчатами. Якийсь кумедний каганець, як груша, прямо із-під стелі так вам світить, хоч шовком гаптуї... Рудий сувхоплява учителька щось каже. „Попрошує до учительки на ніч“... мала про себе Кулина і почала прислухатися. Учителька казала:

— Ще раз коротенько нагадаю вам, про віщо казала. Земля, на якій живемо, кругла, як гарбуз, і, як дзига, крутиться коло себе і коло сонця... А тепер, шановне громадянство, перейдемо до писання,—бо сороці без хвоста літати, аніж письменному уміти читати, а не писати. Починаємо: Краю мій рідний...

Школа ущухла. Сопе... Щось дряпає...

— А вам чого, бабусю?

Це учителька звернулася до Кулини. Дітись нікуди:—Та я маю справу...—Підходьте-ж до столу.

Калиною зачервонілась Кулина. Школа аж рота роззявила.

— Така в мене до вас справа. Старчиха я, родом з Нещерова. Це мене чоловік Терешко та помер. Вписав мені один дядько на поминівенія—подивіться, будьте ласкавенькі, чи гаразд...

Учителька глянула в граматку і пирснула:—Бідна і темна ви, бабо. Хтось поглузував над вами...

— Що за притика з бабою?

— Послухайте-но: в добрий час заскочила до нас баба. У баби мій дід, баба попросила когось вписати діда Терешка в граматку, а він, за упокій раба божого поросного жеребця.

Не встигла учителька і губи стулити, як несамовитий регіт струну школу.—Хто це вам, бабо, так догодив?—Та ваш-же житньогірський сучий син... Та оце-ж він, падлюка, посеред вас і сидить...

Справді, той самий дядько, котрий записував поминівенія, був в школі.—Пресучий ти сину, де твоя совість?!

— Ну-ну, ти не дуже! А то буде повна хустка зубів...

— Гляди лишень, щоб матня твоя ціла була... Я тобі і без хусти утру носа. Тобі-ж—заськи до моєї запаски.

— Оце баба тепла—родом з самого пекла: з нею і чорт в ступі потрапить...

— Ач, шия хоч в ярмо, а голова хоч в...

Кулина лягнула таке слово, що школа од сміху покотом лягла, а дядько раків пече...

— Люди добрі, ну, розсудіть нас: згляньтесь на мене, темну старчиху. Нудьгу годую, журбу сповиваю, а сум колишу. Помер мій старий чоловік, а журба плугом по серцю оре... Не знаю, де й що ніч голову прихилив. А він, розсукин син, взяв та й плююну у самісіньке серце...

— Гаразд, бабо,—мовила учителька,—я запрошую вас на ніч до мене. А вам, громадянство, ця оказія за науку буде: бачите, що трапляється з нами... А може і ви, бабо, до нашого гурту?

Кулина взяла це за посмішку. Одказала було:—Старого учителя не поминай мертвого.

Хтось бовкнув:—Дурного не навчив...

Кулину в жар кинуло:—А от скільки тут вас сидить... Даремно приїждіть мама не вділила, то коваль не вкує.

— От так баба, чортової печінки! Ого-го! Не жарти коло Марти...

— Нуте, бабо, покажіть громадянству свою здатність...

Коло столу, на передній парті, дали місце Кулині, а учителька присіпала на столі цілісіньку колоду карт-буков. З кутків почувлось: За ані за буки, так і указку в руки... Фита та ижиця—дубець до баби б'ється.

Школа по дитячому жартувала, нарешті вгамувались.

— Пишемо далі: краю мій рідний, який ти безталанный...

На вінець лекції той дядько, що записав Куліні поминовенія, сказав: — Немає правди діти: пошуткував з бабою... Ходімте-ж, бабо, почувати: повечераємо на мирову».

— А до мене вранці забіжіть,— додала учителька.  
На дворі гула хурделиця.

## V

Щасливий день таке крутило, що й з хати не виходь. Понамітало в гори. Але Куліна зривалась до дому. Учителька не пускала:

Кулі ви підете? Хай хоч дорогу наколять. Не пересидите мою

Куліна встала гостювати у вчительки. День сяк-так, а увечорі знов наука. З великих букв Куліна складала своє ім'я. Ку виходило, як вчора, а вже далі, то, як вона не билась, а замість потрібної літери виходить якась непотреба—р, чи м...

Учорі тільки поглядали на старчиху. Хай, мовляв, побавиться. Подував і сама Куліна: що це ти з себе строїш? На посміх людський. Діти в латках, а ти в люди пнешся... Час до дому...

Але за вікнами таке хурчить... Щастя, що встряла до доброї людини. Якимось одячати...

Вони школа розійшлась, Куліна сказала до учительки:

Нікого мені у вас гостювати. Бачу я, як горенно і ви свій хліб одробляє. Хочу вам одробити...

Замілилась учителька, каже: — Спасибі, хоч одна душа в світі запристала, який-то хліб учительський. Що-ж, бабо, коли в охоту—одробляйте..

Наука Куліна затопила піч, нагріла воду, вимила підлогу. Обдирала коло самовару, але не насмілилась взятись до цієї гемонської науки... Почала чистити картоплю, скип'ятила молоко. Можна-б і коржі одробити...

Учителька проснулась. Молоде, а виснажене: в пазусі одні калитки... Куліна Куліну і якомсь воно так вийшло, що Куліна почала цілувати її руки учительки. Цілує та промовляє:

Підна моя дитинонько, і ти безталанна: сохнеш, як в степу билина... Якби-то муки отих лобурів в люди вивести...

Учителька скривилась, наче за серце її схопило, і, одвернувшись, вилася рісні сльози...

Потім—старчиха і учителька вдвох ставили самовар.

## VI

Так і пристала Куліна до житньо-гірської учительки.

Вдень—по хазяйству, увечорі—наука. Вже у баби Куліни виходила із літер не тільки Куліна, але й Те-реш-ко.

— Старі люде кажуть: як буде місяць чорнець, то буде світу кінець.  
— Тю на тебе! В бороді гречка цвіте, а в голові й на зяб не орано. А місяць червоною борею вже вийшов із-за житніх гір, усталився на землю і зтиха посовує в хмарках, неначе їде в степу волами... А на місяць усталились житньо-гірці.

— Ото-ж, куме, ясно видно, як Каїн держить на вилах Авеля.

— Де там у біса! Учителька казала, що то гори та провалля.

— Ет! була вона там!..

Чим довше вдвляються житньо-гірці в місяця, тим більше охоплює їх таємний жах перед тайною, а коли на ясне чоло місяця посунула чорна заслонка, жах прохопив аж до п'ят... Як-би не соромно, перехрестився-б та й тівав до хати... Але, як ягня перед вовком, так житньо-гірці перед місяцем стояли нерухомі, зачаровані. А чорна заслонка все насувалась... Нарешті, місяць зник, як корова злизала...

Волосожар, Чепіга, Віз, Квочка, Чумацький Шлях та всі інші зорі були на своєму місці, а місяць зник... На землю упав морок...

Туга і жах стиснули і серце Куліни. Тихо спитала вона учительку:

— Господи, що-ж це буде?—Незабаром місяць вийде із земної тіні,— одповіла учителька. Щоб сховати свою тривогу, парубки почали жартувати з дівчатами: сюди-туди—і під зоряним небом, на білому полі, зчинилась весела бійка сніжками... Тим часом смуга сяйва майнула по сріблястих небесних просторах: показався ясний окрайчик місяця. Гучний вигук „слава!“ зустріє його...

— А де Панько? Дядьку Панько, як буде місяць чорнець, то буде світу кінець? Агов! Годі ряст топтати, до чорта за наймита вас кличуть!..

Панько мовчав,—бо повний місяць знов поїхав на волах небесними степами.

Лягаючи спати, учителька сказала до Куліни:— хрестить, бабо, п'яти та ляжемо спати...

## VIII

Куліна вирядилась до-дому.

— Спасибі-ж вам, голубонько, за все, а за науку найбільше.

— Оставайтесь, Куліно, у мене.

— Спасибі, та люди кажуть: не кидай шляху ради стежки. Прощайте.

— Куліна вийшла із школи. Потягло на одлигу, сояшний день очі сліпив. Капало з стріх. Старчиха почувала якийсь туман в голові і смуток на серці: Ох, забила мені учителька памороки...

Байдуже пройшла коло церкви, минула двір того дядька, що поминовенія устругнув. Згадала граматку. Ось вона за пазухою... А щоб його вийшло, як би піп та й начитував у церкві отак, як записав: „С-ж святий Лев, святий Іуд, Золотник... Чого-ж не бути...“ Чи так-же воно записано справді?

Вже за селом, біля вітряків, зупинилась. Витягла граматку. Так: на власне око вона бачить—прописано великими незграбними літерами: „за упокой раба божого поросного жеребця...“ З палітурки ширив зуби золотий хрестик, а із-за вітряка виглядав молодик.





Куліна вийшла з школи, Потягло на одлигу, сояшний день очі сліпив. Капало з стріх. Старчиха почувала якийсь туман в голові і смуток на серці: Ох, забила мені учителька памороки...

Байдуже пройшла коло церкви, минула двір того дядька, що поминавενія устругнув. Згадала граматку. Ось вона за пазухою... А щоб його вийшло, як би піп та й начитував у церкві отак, як записано: С-ж святий Лев, святий Пуд. Золотник... Чого-ж не бути... чи так-же воно записано справді?

Вже за селом, біля вітряків, зупинилась. Витягла граматку. Так: на власне око вона бачить — прописано великими незграбними літерами: „за упокой раба божого поросного жеребця...“ З палітурки щирив зуби золотий хрестик, а із-за вітряка виглядав молодик.

VI

Так і пристала Куліна до житньо-гірської учительки.

Вдень — по хазяйству, увечорі — наука. Вже у баби Куліни виходила із літер не тільки Куліна, але й Те-реш-ко.

в кострубятих пальцях вже не була копистою, луннино виводила пате-ни та бублики.

Ну й скажіть мені, моя голубонько, ото вчораше зайшла я до школи, розказували ви, земля-свята, як гарбуз, і крутиться, як овечка...

До цього, бабо, наука дійшла: це не моя вигадка... От ще через два тижні буде затьміння місяця. Од чого воно, я вчора розказувала. Не вірите мені, не ймете віри цьому світу — упевніться на власні очі...

А чи правда, що на місяцю Каїн держить на вилах свого брата Брехня! дурні теревені. Місяць така-ж земля, як і наша, і люди живуть? До цього ще не дійшли: одні кажуть — живуть, другі, що — ні... Чи й там отака правда, як на землі у людей? — Де люди, там і правда... А бог для чого? Немає, бабо, бога. А звідки-ж пішло на небі і на землі? Цього люди ще не нають, але будуть знати. Прийде і ми заздалегідь знатимемо все, як тепер знаємо, що через два тижні затьміння місяця... — Ой, голубонько, це таке, що вилами писано, скороджено...

VII

Вийшла Куліна до учительки, полюбила учителька Куліну.

Але кортить Куліні до-дому. Захолодіє хатина та й сорочку час шити... І вітер притих, сніг перестав, та мороз такий ударив — скалки ледять... А тут, в школі, і хата тепла і люди добрі. В той вечір, як ждали затьміння, учителька знов розказувала про місяць, зорі та сонце. Якийсь раз сказав:

Куліна шпурнула граматку в рів і сказала, дивлячись на молодика: Хай пропаду дурною, та не обдуреною.

А чорна заслонка все насувалась...





Мальчик

там сповідає важкі жорна-  
місце: от серо

а тим часом на часточку не так, як навіть і не сподівалися.

Коли вже давно, тут була „справжня“ унія і своє окрімшнє життя. Та по скасованні унії, тут почалася нечувана релігійна колотнеча й окрімшнє життя стало „окрімшнім“ безладдям. Одна частина українського населення, що прийняла православ'я, стала користуватися всякими пільгами царського уряду і зразу-ж зробилася „господарем краю“, а друга, що цупко трималася за унію, стала терпіти всі жорстокі утиски царської адміністрації. Цій частині українського населення Підляшшя було заборонено все, що тільки хоч трохи нагадувало про унію. Тих-же, що сміли ще сперечатися, цілими родинами садовили до в'язниць, або висилали т. зв. „адміністративним порядком“ аж у далекі пустелі Оренбурщини. Поза усім цим була ще й інша „мера воздействия“ а саме: недопущення на урядові посади, заборона купувати землю, або провадити якусь торговельно-промисловою справу.

## Підляшшя

Є ТАКИЙ куток української землі, де ще й досі не чути вільного українського слова, але де, однак, живе український народ, що чує свою спорідненість із цілою Україною. Цей куток української землі—наше Підляшшя, що літом 1919 року нахабно загарбано поляками. У відповідь на загальні протести населення, тодішній „начальник польської держави“, ніби-то „соціаліст“ Йосип Пілсудський, оголосив відозву про те, що—„всі внутрішні, соціальні, та національно-релігійні (?) справи країни будуть поладжуватися згідно бажанням самого населення“. Оголосив і заспокоївся,

сердець попів та ксьондзів, що „знали своє діло“. До речі буде згадати, що польські ксьондзи вже й тоді були значно спритніші за православних. Вдаючи „гнаних“ вони так уміли підійти до українського селянина—у що мало по малу призвичаїли його не тільки-що до „коленд“ та „півні“, але й до польських патріотичних пісень, запевняючи, що ті пісні так-же „рідні“, як і кожному справжньому полякові. Побувши якийсь час у такій „релігійній науці“, український селянин забував навіть про походження, наслідком чого ширилася найжорстокіша темрява...

З часу-ж повстання польської держави, а особливо тоді, коли цілому Підляшшю розсівівся польський пан та жандарм, справа польська перейшла царську русифікацію. Тепер уже на українське населення й наступ не тільки польські пани—адміністратори, але й за-туркана ксьондзали польська маса. Розхристаний фанатизм з'єднався з розперезаним шовінізмом і розпочався справжній релігійний похід проти всього того, що не є польське.

Одночасно із цим поляки вживають найрізноманітніших засобів, стараючися посіяти незгоду й розбрат між українцями—уніятами і українцями православними та тим самим загальмувати рух культурно-національного відродження, що так страшно налякав їх підчас виборів до Варшавського союму.

Це все тільки з „релігійної діялки“, але в загальному житті не ліпше. Те саме без-





...самі селяни ча-  
місії: от сороз  
...на часточку не-  
...тять важкі жорна  
а тим часом на часточку не-  
...ак як навіть і не сподівалися.

Колісця. Дуже давно, тут була „справжня“ унія і своє окромишне життя. Та по скасованні унії, тут почалася нечувана релігійна колотняча й окромишне життя стало „окромишнім“ безладдям. Одна частина українського населення, що прийняла православ'я, стала користуватися всякими пільгами царського уряду і зразу-ж зробилася „господарем краю“, а друга, що цупко трималася за унію, стала терпіти всі жорстокі утиски царської адміністрації. Цій частині українського населення Підляшшя було заборонено все, що тільки хоч трохи нагадувало про унію. Тих-же, що сміли ще сперечатися, цілими родинами садовили до в'язниць, або висилали т. зв. „адміністративним порядком“ аж у далекі пустелі Оренбурщини. Поза усім цим була ще й інша „мера воздействия“ а саме: недопущення на урядові посади, заборона купувати землю, або провадити якусь торговельно-промисловою справу.

Всі ці утиски змушували українців-уніятів скупчуватися в окремі гуртки й переходити до „латинників“, що все-ж таки мали своє право. Ідучи до костела, ці бідолахи попадали простісінько до рук польських ксьондзів, що за всяку ціну намагалися зробити із них „справжніх поляків“. Наслідком того зростає і шириться якийсь дикий фанатизм середньовіччя. Архів Віленського округового суду повнісінький моторошних описів того трагічного стану, що опинилася в ньому ця частина українського населення. Факти фанатичних самогубств молодих матерей разом із своїми дітьми, що не могли їх „по своїйому“ доглядати, були просто жахливі, але проте вони не зворушували „побожних“



Дівчина «мички миче»

„начальних“ польської держави“ ніби-то „соціаліст“ Йосип Пилсудський, оголосив відозву про те, що — „всі внутрішні, соціальні, та національно-релігійні (!) справи країни будуть поладжуватися згідно бажанням самого населення“. Оголосив і заспокоївся,

справжній релігійний похід проти всього того, що не є польське.

Одночасно із цим поляки вживають найрізноманітніших засобів, стараючися посіяти незгоду й розбрат між українцями — уніятами і українцями православними та тим самим загальмувати рух культурно-національного відродження, що так страшно налякав їх підчас виборів до Варшавського союму.

Це все тільки з „релігійної ділянки“, але в загальному житті не ліпше. Те саме безправство й безприкладний гніт панує йназвсьому іншому. Українська дитина настирливо полонізується польською школою і всі змагання народу за свою школу розбиваються об каміннолюбність польських „віват-патріотів“...

Безліч фактів свідчить про те, що польські „староства“ систематично забороняють театральні вистави і всякого роду культурні розваги, дають дозволу на скликання звичайнісінького сільського „сходу“, на ньому має обговорюватися справа зі школою, не затверджують українських солтисів та вїтїв, як що їх вибере сама громада, нищать на їхніх українських листах та часописах, переслідують тих, що читають польські книжки, називаючи їх більшовиками. Агенти тайної поліції кінця і краю тероризують українську людність усіх тих сел, що коли будь відбулося посольське віче, а в таких повітах, як берестейський дійшло до того, що затримуються навіть посольські депеші.

Коли-ж до цього всього додати ще мазурську колонізацію та безчечне стягання „данини“, то картина народнього бідкування буде вражаючою.

Пригноблені важким економічним станом українські селяни Підляшшя кидаються тепер на всі боки, щоби знайти якийсь „кусень вівсянки“, вже не хочуть навіть думати про те, „якої хто віри“. Ті, що раніше вїхали в Америці, а пізніше на Радянській Україні, — принесли із собою нових думок, що відкрили очі навіть „латинникам“, що досі вважали „поляками“, і змусили їх боротися з панським урядом „панацького панства“...

Темне наше Підляшшя, дуже навіть темне, але коли вже й воно дух революції, то значить — світ не за горами...

А поки там що, так хай підляшська мати до п'яти літ годувє собі синочка, коли нема корови; хай підляшська дівчина день і ніч „мички миче“, коли хоче „добре вийти замїж“, хай підляшський парубок до крїва поту крутить важкі жорна, коли нема з чого дати на панському „господарської мірки“, бо скоро вже всі зрозуміють, що не в полах і в ксьондзах щастя народу, а зрозумівши, будуть старатися позбутись їх.



Підляшська мати



СЕРЕД славної плеяди корифеїв українського театру одне з найпочесніших належить середньому з трьох братів Тобілевичів – Миколі Карповичу Садовському (нар. 1856 р.). Скінчивши реальну школу в Єлисаветі, М. Садовський довгий час на військовій службі й брав участь у Турецькій війні 1876–78 рр. Коли війна скінчилась, він вийшов в одставку й вступив на сцену (1881 р.), спочатку працював, як актор, а потім, як режисер.

Його талан виконавця дуже відрізняється від талану обох його братів. Коли амплу Карпенка-Карого найточніше характеризується терміном „характерний резонер” амплу наймолодшого з братів П. Саксаганського передовсім є амплу „коміка”, Садовський на сцені перш за все був „герой”. Другого такого актора на амплу героїв не було на українській сцені ні до, ні після Садовського. Але інтернаціональне і шаблонне на сценах у інших народів амплу героїв Садовський потрапив на українській сцені одухотворити і утворити національно-оригінальним і самобутнім. Садовський, як артист, говорить Л. Старицька - Черняхівська, „глибоко національний



Микола Карпович САДОВСЬКИЙ

стерности. Взагалі репертуар, що ставився Садовським, визначається найбільшою чистотою й художністю. Він перший позбавив театр ма-



М. К. САДОВСЬКИЙ—Городничий

передовсім є амплуа „коміка“, Садовський на сцені перш за все був „герой“. Другого такого актора на амплуа героїв не було на українській сцені ні до, ні після Садовського. Але інтернаціональне і шаблонне на сценах у інших народів амплуа героїв Садовський потрапив на українській сцені одухотворити і утворити національно-оригінальним і самобутнім. Садовський, як артист, говорить Л. Старицька - Черняхівська, „глибоко національний український талан. Краса його — його народність. По силі драматичної передачі, по колоритності гри, він має мало рівних собі... Це чисто український на-



Микола Карпович САДОВСЬКИЙ

стерности. Взагалі репертуар, що ставився Садовським, визначається найбільшою чистотою й художністю. Він перший позбавив театр малоросійсько-гопачно-горільчаного духу, яким було просякнута безліч українських побутових труп. Таке поважне відношення до театрального мистецтва мало свої наслідки: утворилася справжня школа, що виховувала українських акторів. Актор, що попрацював хоч-би з один сезон за режисурою Садовського вже був помітний серед акторської братії своїм відношенням до справи.

З ім'ям Миколи Садовського зв'язано найбільший розквіт українського народного театру.

„...талан“. Д. Дорошенко, характеризуючи талан Садовського, каже, „...галерії типів, утворених Садовським, ми бачимо перш за все ряд історичних героїв, які оживають в інтерпретації цього артиста. Героїчні ролі виходили у Садовського як найкраще, завдяки глядача стихійною силою, яка була в ньому з кожного руху, з кожного погляду... Таке-ж глибоке враження викликав Садовський і в побутових ролях, як драматичних, так і комедійних. Манера гри Садовського: широка жести, емоційно насичене слововедіння, що дорівнюється трагедійному в драматичних ролях; глибока щирість, простота і м'який щиро-народний гумор у ролях побутових.

Як режисер Садовський визначився глибокою вдумливістю, яскравим розробкою сценічних образів, враженням кожної деталі, без якого натуралізму. Невимовно виступили умовини адміністраційної цензури та цензурних знущань робили найважчим шлях діяча української сцени, та й за таких умов Садовський зумів просунути на сцену деякі перли світовою репертуару, в яких він виступав, як режисер високої май-



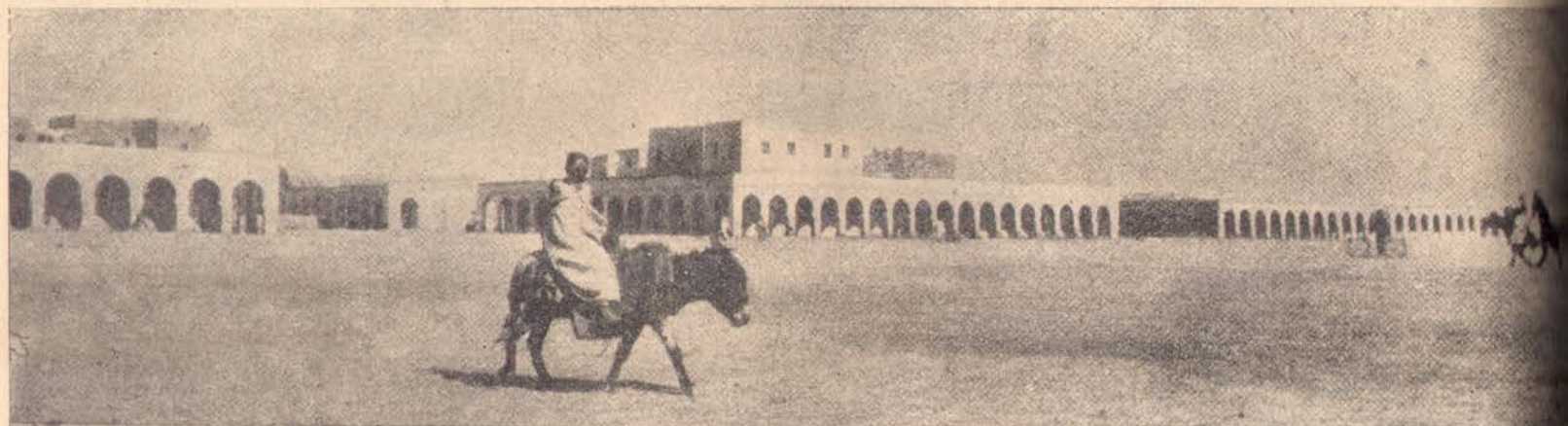
Ревізор—4 дія—Горська—Ганна Антонівна. В. Петіпа—Хлестаков. Варвара—Марія Антонівна. М. К. САДОВСЬКИЙ—Городничий.

Затягнутий в кодро дрібно-міщанської УНР, М. Садовський потрапив до емігранщини на Чехах. І лише 5-го квітня цього року, М. Садовський повернувся з еміграції і вступив до трупи Державного Драматичного театру ім. Франка у Харкові.

Перший виступ М. К. Садовського відбувся в Гоголівському «Ревізорі» з М. К. Садовським в ролі „Городничого“. З першого моменту появи Садовського на сцені стало ясно найбільшим скептикам, що могутній талан артиста-ветерана української сцени не постарів, а й досі пишно буває всіма багатствами дійсного артизму.

Чотири вистави Ревізора були справжнім тріумфом артиста-мистця.

## ВСЕСВІТНЯ ІЛЮСТРАЦІЯ

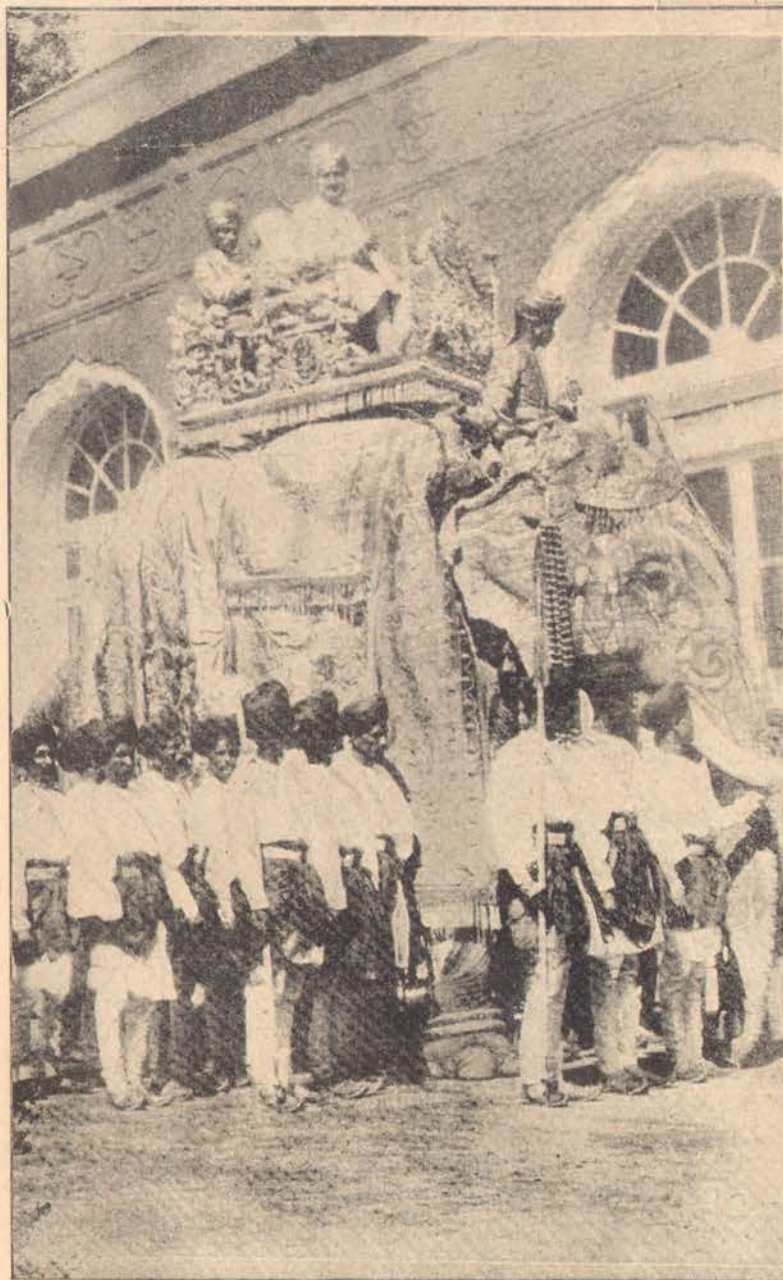


До війни в Мароко. Бу-Деніб—центр політичних та військових операцій.

Праворуч— До подій в Хіні—Генерал Ян-Ю-Тін, нач. штаба Чжан-Цзо-Ліна, далі— Чжан-Цзо-Лін та його син, генерал Чжон-Хзу-Ліонг; праворуч— генерал Іао, військовий агент у Парижі.



його син, генерал Чжон-Лунг; праворуч — генерал  
Iao, військовий агент у Парижі.



Ліворуч—Магараджа на своєму прекрасно уквітчаному слоніві. Недавно відбулася коронація магараджі. Йому було піднесено подарунків на мільйонів стерлінгів (біля десяти мільйонів карб.). Ці подарунки куплені на гроші бідняцького населення Індії, що несе на собі тягар величезних податків. Праворуч—Новий король Сіама, одягнений в форму морського офіцера. Його несуть в паланкіні.



Першотравнева демонстрація піонерів у Берліні  
1925 року.

Універсум — американські робітники ідуть на де-  
монстрацію в масках, через те що поліція розга-  
дала демонстрацію вживає газів, що викликають  
сльози.





Демонстрація піонерів у Берліні  
1925 року.

Невклуч — американські робітники ідуть на де-  
монстрацію в масках, через те що поліція розга-  
дує демонстрацію вживає газів, що викликають  
сльози.



Демонстрація лондонських робітників з приводу арештів робітників-металістів,  
що вже кілька тижнів сидять у в'язниці.



Комуністична агітація в Німеччині проти повернення майна німецьким  
князям. Загін спілки червоних вояків на чолі з членом рейхстага Ределем.

у ранньому вімкові німець Іоллі, що голодував  
... його було запечатано в одній з кав'ярень  
... у скляний ящик в присутності нотаріуса,  
... лікарів, та публіки. Для нього залишили  
... вино та цигарки. Іоллі поставив світовий  
... на голодуванню, згубивши 23 фунти ваги  
... багато грошей, бо за те, щоб  
... його, брали добру платню.





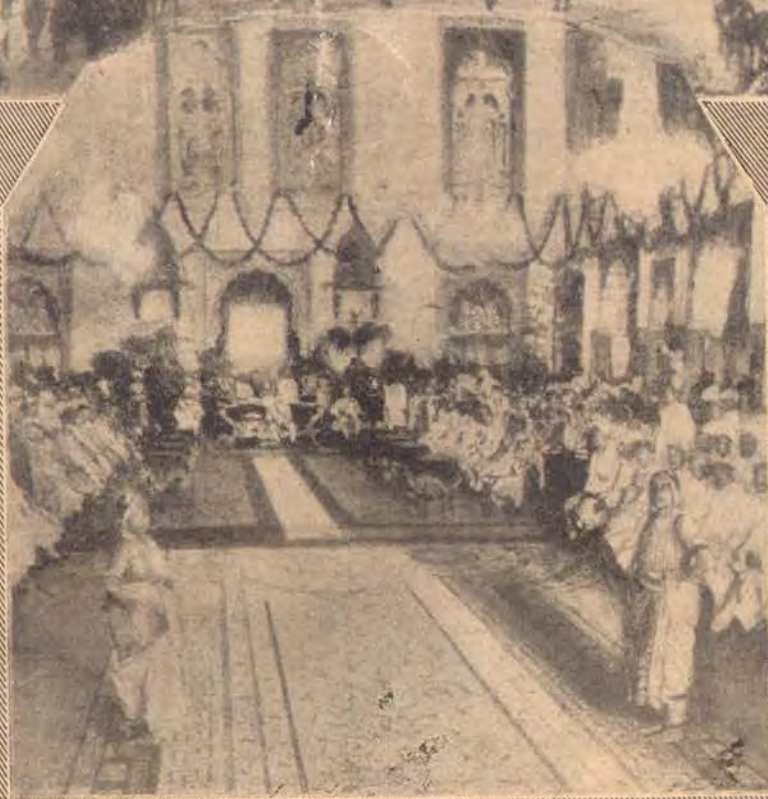
Парад на честь магараджі коло «Му-  
тектурного ми

**І**НДІЯ в уяві європейців є чудовою країною, країною найбуйніших тропічних рослин, де люде живуть без турбот, далеко од швидкого темпу нашого життя.

Ми малюємо собі ясними фарбами полювання на звірів у пралісові, характерництво індійських факирів, високі храми, що відбиваються в широких потоках... Та все це ще не Індія.

Це тільки лаштунки, за якими розвивається життя сучасного

Як магараджа бавить своїх гостей.  
мисте



sore Palace», що є взірцем  
стецтва Індії.

індуса. Звичайно, Індія на, багата на красу і на незлічимі скарби, але живуть не нероби, не щений багатством своєю ківщини люд, — робота розумний індус має право пишатися своєю культурою. Індія з давна була промисловою країною і коли тепер індуська мисловість не може не європейською, то не забувати, що протягом літтів Індія була під коро-

Індуські танечниці показують  
цтво.



Група індуських жінок, що добровільно віддали себе в розпорядження Національного Конгресу.

Найстаріша промисловість Індії—текстильна. В цій  
індузькі робітники довели ручні вироби до справжньої  
красоти.

Інтер, правда, є 350  
текстильних фабрик, що  
працюють парюю, так що  
ручним способом  
не доводиться.

Правда, в кожній інду-  
їській будівлі чути стукіт  
машин, бо люд не-

Міста країни з так дуже розвинутою промисловістю, зви-  
чайно, не такі, які ми бачимо на кіно-фільмах.

Там такі самі автомобілі й трамваї, як в нас,—індузькі  
міста відрізняються від європейських лише своєю людністю.

Освіта дівчат поставлена так само добре, як і хлоп-  
ців, і дівчат давно вже допущено до університетської освіти.

Правда, мало дівчат вчиться в університеті, більшість  
виходить заміж і присвячує себе цілком сім'ї.

Та все таки чимало жінок своїм розумом і впертою  
працею добилися видатного становища на культурній і



Група індуських жінок, що добровільно віддали себе в розпорядження Національного Конгресу.

Найстаріша промисловість Індії—текстильна. В цій Індуські робітники довели ручні вироби до справжньої майстерності.

Зараз, правда, є 350 великих фабрик, що працюють на парю, так що ручним способом працювати не доводиться.

Наше, в кожній індуській родині чути стукіт ткацького верстатку, бо люд неупорядковано додержується стародавнього способу роботи. Час за варстатком не залежати від господарів чужоземців.

В інших галузях промисловості індуси ще дуже борються з перевагою англійців. Але за останні 10 років помічаються великі зміни в цій царині.

Щоб поліпшити господарський і промисловий розвиток Індії, придбавши для цього знання, багато партій молодих індусів їдуть до Європи та Америки.

Деякі з них вчаться по німецьких університетах і технічних вищих школах.

Сучасна Індія далеко не та, що ми знаємо її з колишніх географій. Вона—не тільки „країна див“, але є й культурна.

Вона з кожним днем відроджується, еволюціонує, і цьому помітний вплив Європи.

Міста країни з так дуже розвиненою промисловістю, звичайно, не такі, які ми бачимо на кіно-фільмах.

Там такі самі автомобілі й трамваї, як в нас,—індуські міста відрізняються від європейських лише своєю людністю.

Освіта дівчат поставлена так само добре, як і хлопців, і дівчат давно вже допущено до університетської освіти.

Правда, мало дівчат вчиться в університеті, більшість виходить заміж і присвячує себе цілком сім'ї.

Та все таки чимало жінок своїм розумом і впертою працею добилися видатного становища на культурній і політичній ниві.

Нині головою індуського національного конгресу обрано жінку письменницю Сароїні-Наїду.

Я. С—кий.



Сароїні-Наїду, голова індуського Національного Конгресу.



Пропаганда друкованого слова. Книгар продає національну індуську літературу.



(З серії „Белетристи країнського ренесансу“).

## I. Без полицок, без ярличків.

Нема нічого обурливішого, як в наші дні наклеювати готові етикетки й ярлички на живих письменників. Нема нічого марнішого, як захоплюватися літературною „табеллю рангів“, також по опікунськи роздавати похвальні свідоцтва та атестати. Рано ще заганяти сьогоднішніх письменників в історично-літературні загородки і передчасно розставляти живі книги по мертвих полицях.

Та-ж ті белетристичні книги, про які йтиме мова, не стоять на бібліотечних полицях нерухомим інвентарем, вони живуть своїм справжнім життям, проникаючи вглиб свідомости читачів і все дужче й дужче розширюючи амплітуду свого впливу. Та-ж живуть і письменники, автори цих книг, живуть не тільки життям фізичним, але й життям творчим, піднімаючись по-над свої прежні досягнення, домагаючись нових художніх побід і тим самим переростаючи вже написане. Внутрішнє почування невинного росту—хай часом молекулярного, часом повільного й мало помітного, та все таки невинного,—от що характерне для цих письменників.

Тим то зараз не час робити підсумки. Кожен з цих письменників „in statu nascendi“, так само як „in statu nascendi“ й уся сьогоднішня пролетарська література, позначення печаттю органічної молодости.

Треба пам'ятати, що ми стоїмо коло дже-рела епохи великого Ренесансу, а не коло його висихання. „Золотий вік“ української літератури ще має бути. Українська література стоїть



таточно зникає; з літературних на-старого утворюється якесь нове сто-Візьмімо найвидатніше явисько укра-після-жовтневої прози—Хвильового. На полицю його поставити? Де в його кін-натуралізм, де починається романтизм? у „Санаторійній зоні“?—Натураліст чи ром-Де кінчається сатира, де починається-тика?—Шаблонові мірки не годяться, тільки заплутують.

Візьмімо не тільки речі Хвильового, мімо інший який більш-менш видатний післяжовтневої прози й поставмо на по-Полиця затріщить і вломиться: нема да-датної полицки.

Розуміється відповідні кріпки полиц-рить наступний історик літератури. Він-років через двадцять і на основі дос-доби Ренесансу утворить нове визначен-терміни, нові класифікації. Він зробить-хунки, зробить підсумки. Поки що не-ставитися до кращх сторінок сьогодні-української прози де-що запально й не-сально, якто припустимо для сучасно-будемо говорити не стільки про дане, с-про задане, не стільки про путі, вже-дені, скільки про путі, які мається пройти-передусім про основні характеристичні-нашої літературної доби:

- 1) Про подолання вузької побутової
- 2) про потяг до роману.

## II. Боротьба з „побутом“

Один з поширених літературних-це—ярличок „побутовости“. Характер-

загородки і передчасно роззаставляти живі книги по мертвих полицях.

Та-ж ті белетристичні книги, про які йтиме мова, не стоять на бібліотечних полицях нерухомим інвентарем, вони живуть своїм справжнім життям, проникаючи вглиб свідомості читачів і все дужче й дужче розширюючи амплітуду свого впливу. Та-ж живуть і письменники, автори цих книг, живуть не тільки життям фізичним, але й життям творчим, піднімаючись по-над свої прежні досягнення, домагаючись нових художніх побід і тим самим переростаючи вже написане. Внутрішнє почування невинного росту—хай часом молекулярного, часом повільного й мало помітного, та все таки невинного,—от що характерне для цих письменників.

Тим то зараз не час робити підсумки. Кожен з цих письменників „in statu nascendi“, так само як „in statu descendendi“ й уся сьогоднішня пролетарська література, позначення печаттю органічної молодості.

Треба пам'ятати, що ми стоїмо коло джерела епохи великого Ренесансу, а не коло його викінчення. „Золотий вік“ української літератури ще має бути. Українська література стоїть перед нами, не стільки, як готовий факт, скільки, як акт, що діється, як великий процес, що починається.



А. Лейтес.



М. Хвильовий.

До динамічного процесу неприпустимо підходити із статичними мірками. В окуляри історично-літературних категорій не можна побачити живі риси літературного процесу, а тим більше—збагнути індивідуальність письменника. Історик літератури „засушує“—він знає самий тільки класичний принцип ботаніка Ліннея: „pommer, classer, décrire“. Але літературне гербарій. Треба стати лицем до письменника, який він єсть з усією своєю складністю, а не до його етикетки, не до його вичищеного кістяка. Всяке готове визначення для письменника є для нього „прокрустовим ложем“.

Та й по суті старі терміни історії літератури безрадні перед лицем сучасності. Натуралізм, романтизм, Іреалізм, імпресіонізм—всі ці категорії переплітаються між собою в наші дні. Ми живем ов добу дифузії літературних жанрів,—логіка твердих тіл (logique des solides), про яку колись говорив Бергсон, ос-

тільки заплітаються. Візьмімо не тільки речі Хвильового, мімо інший який більш-менш видатний післяжовтневої прози й поставмо на Поліція затріщити і вломитися: нема датної полицки.

Розуміється відповідні кріпкі полірять наступний історик літератури. Істориків через двадцять і на основі доби Ренесансу утворить нове визначення терміні, нові класифікації. Він зробить хунки, зробить підсумки. Поки що не ставитися до кращик сторінок сьогоднішньої української прози де-що запально й сально, якто припустимо для сучасності будемо говорити не стільки про дане, про задане, не стільки про путі, надані, скільки про путі, які маєтяться передусім про основні характеристичні нашої літературної доби:

- 1) Про подолання вузької побутовості
- 2) про потяг до роману.

## II. Боротьба з „побутом“

Один з поширених літературних термінів це—яричок „побутовості“. Характерне для того чи іншого письменника, часто і сам він—побутовець. Але зміст, який вкладається в цей термін, дуже непевного характеру.

Не всякого письменника, що користується матеріалом сучасної побуту, треба називати побутовиком. Це ясно. Бо ж побут, який неминухо проникає в усякий літературний твір. Як навіть всяке божевільного складається все таки з окремих реальних кусків дійсності, так і всякий твір романтичний і фантастичний складається в куски реального художникові побуту. Річ тільки в тому, які ці куски побуту використано. Річ у тому тільки, як художник ставиться до цього матеріалу, як він ним оперує. Це теж—азбука.

„Побутовець“ це—той художник, що, малюючи побут, не піднімається над ним, не протиставить себе йому. Колись Еміль Золя називав літературні твори—„куточком дійсності, пропущеним крізь темперамент художника“. „Побутовість“ в літературі настає тоді, коли темперамент художника і його доби відходить на задній план, а на передній план виступає куточок дійсності, що заступає всі інші обрії. „Побутовість“ в літературі це—матеріал, що опанував художником, а не художник, що опанував матеріалом.

Як бачить читач, ми ставимся до побутовості дуже негативно. Побутовість характеристична для дрібязкових періодів в історії літератури. Велика література завжди має діло з побутом, вона не сахається його, як це буває за декадентських періодів, але завжди підноситься над ним—то сатирично, то патетично, то могутньою особовістю самого художника, щоб з високости художнього балкону показувати або творити контури великих обривів.

І Толстой, і Гоголь, і Достоевський були реалістами, вони, звичайно, користалися побутом, та чи можна ж



П. Панч.

„побутовцями“? Звичайно, ні. Навіть своїми літературними способами вони не побувають не в побутовому аспектові, вони „випадали“ (за термінологією Школовського). Навіть небудь російський Боборикін або Потапові навіть приходять під визначення побутовця. Навіть вони навіть опозиційні до побуту, коли вони навіть трохи й плюють на його, то вони „випадали“ з „Величества Побуту“ а не „Величества Побуту“.

Характеристичними рисами „побутовости“ була слаба сила творів дожовтневої української літератури. Тим часом белеґістика Гніснису передусім характеризується своєю перемогтою „побут“, навіть тоді, коли вона була націлена на неї.

В останнього, ембріонального, періоду після революції літературні проблеми побутовости взагалі не виступали. Замість побуту революції ми мали революцію побуту. Відбувалася загальна зміна людей, відношення їхні зривалися з минулими, все змішалося в якомусь калейдоскопі в цю добу „Буйного хмелю“.

Художник мав тільки клацати своїм фотографічним апаратом, і найпротокольніше змалювання тодішнього „побуту“ не тільки не пахло побутовістю, але й мало яскравий романтично-фантастичний відтінок. З другого боку, по белеґістиці, ще позбавленій побутового матеріалу—бо контури нового побуту допіру намічались—йшла величезна лірична хвиля. Таким чином антипобутовість цієї доби була ще глибоко обмежена.

Та ось настає друга доба, коли побут післяжовтневої епохи починає оформлюватися, все утворюється, все вкладається по місцях і впорядковується серйозно й надовго. Література теж увиходить у свою суто літературну колію. Вона поглиблюється й диференціюється, відходить, з одного боку, від агітки, з другого—від виключно орнаментальних способів малювання. Література починає це тільки реагувати на життя,



О. Слісаренко.

Як опанують наші белеґіристи романом, покаже даліше, третя—рішачою—доба нашого літературного періоду. В усякому разі для кожного з цих белеґіристів великим випускним іспитом (не тільки для виходу на українську, а, може, й на світову арену) буде роман.

А разом з тим роман покаже, який літературний напрямок буде життєздатним і домінуючим в наступну добу.

Поки що, не роблячи літературних портретів окремих белеґіристів—за що ми візьмемось иншим разом,—ми тільки згадуємо про них, в контурах зазначимо три напрямки, що претендують на домінуюче становище в нашій літературі.

### III. На шляхах до роману.

Перший напрямок визначається творчістю Миколи Хвильового. Хвильовий, як художник, найяскравіше й найглибше ворожий „побутові“. Правда він почав свою діяльність з напів-натуралістичних шклиців і лірично-побу, тових нарисів. Його тоді рівняли до Винниченка. По суті ж це дуже невдале порівняння. Хвильовий, навіть як побуто-описувач, ніколи не бував добродушним, він завжди повний сарказму. Мало його спільного й з побутовим письменником традиційної української народницької літератури. З далеко більшим правом можна говорити про Гоголівські засади в Хвильового. Тут дійсно багаті дані для всляких паралелів. Гоголь перетинав сатиричний натуралізм патетичною романтикою. Це ж улюблена риса Хвильового переходить від сарказму та обличительних побутових малюнків до ліричних відступів високого патосу. Гоголь завжди стояв на вузійській межовій смужці між реалістичним і фантастичним. Це ми бачимо навіть в „Шинелі“, не кажучи вже про „Ніс“. Гоголь писав настільки реалістично, що починало здєватися гротеском, і він же заводив вигаданий гротеск, умисну буфонаду, в реалістичну канву оповідання. Цєю ж дорогою йде й Микола Хвильовий. В його творчості сплітається неподільно натуралізм і романтизм, сфотографований факт і вигаданий гротеск, жалький сарказм і піднесена патетика. Його темперамент, або—точніше—темперамент доби („запах доби“, як каже сам Хвильовий)—завжди підноситься над побутовим матеріалом і відстороняє його. Хвильовий дуже часто користується своїм улюбленим способом—дивитися на свою країну очима чужоземців. Це видно навіть у дрібницях.

Коли тепер перейдемо до прози Слісаренка, що дебютував своїми новелами тільки минулого року (до цього він виступав, як віршовник), до його прози,



бутовий роман мало яскравий романтично-фантастичний відтінок. З другого боку, по белетристичній, ще позоваленій побутового матеріялу—бо контури нового побуту допіру намічалися—йшла величезна лірична хвиля. Таким чином антипобутовість цієї доби була ще глибоко обмежена.

Та ось настає друга доба, коли побут післяжовтневої епохи починає оформлюватися, все утрушується, все вкладається по місцях і впорядковується серйозно й надовго. Література теж увиходить у свою суто літературну колію. Вона поглиблюється й диференціюється, відходить, з одного боку, від агітки, з другого—від виключно орнаментальних способів малювання. Література починає не тільки реагувати на життя, але й дознавати його. Белетристика вбирає в себе побут переходового часу, його типи, його сюжетні ситуації. Але, убравши в себе побут, белетристика стає в опозицію до побутовості. В добу буденного будівництва саме на літературі лежить завдання дивитися „далі царини села“,—не тратити пер-

### О. Слісаренко.

реалістично, що починало, здіватися гротеском, і він же заводив вигаданий гротеск, умисну буфонаду, в реалістичну канву оповідання. Цєю ж дорогою йде й Микола Хвильовий. В його творчості сплітається неподільно натуралізм і романтизм, сфотографований факт і вигаданий гротеск, жалкий сарказм і піднесена патетика. Його темперамент, або—точніше—темперамент доби („запах доби“, як каже сам Хвильовий)—завжди підноситься над побутовим матеріалом і відстороняє його. Хвильовий дуже часто користується своїм улюбленим способом—дивитися на свою країну очима чужоземців. Це видно навіть у дрібницях.

Коли тепер перейдемо до прози Слісаренки, що дебютував своїми новелами тільки минулого року (до цього він виступав, як віршовник), до його прози, що витривала в себе всякий романтизм, то діапазон між першим напрямком і цим почується величезний. Слісаренко оперує схемами, він витривляє побут, його цікавить ситуація, як ситуація, анекдот тут теж розрив із побутовою традицією народницької літератури, що милувалася кожним побутовим діалогом.

Цєю ж дорогою ясної сюжетовості й виразного схематизму йде й Досвітний, якому належить першество в утворенні нового жанру в українській літературі—жанру roman des voyages.

Середнього аритметичного межі авантуристичною й цілком реалістичною прозою шукає О. Копиленко. І він знайшов свою лінію. Після „Буйного хмелю“ з його соковитими декоративними картинками він дав збірник „Веселих історій“, в якому, виходячи з конструктивних способів письма, досягає зрілої майстерності. Він відійшов від сентименталізму до гумору. Йому вдається не тільки протретизувати живі типи, але й художньо показувати ситуації. Той самої лінії між авантуристичним і побутовим сюжетом додержується й Петро Панч. Не вважаючи на насиченість побутом його річей його ніяк не можна залічити до „побутовців“.

Здалека від сатири й авантуристичних тем тримаються Аркадій Любченко й Григорій Косинка. Ми тут мусимо згадати нову, що допіру вийшла, книжку Любченка „Буремна путь“, яка й тематикою напруженості й темпераментністю скупого стилю належить до явищ чистого реалізму.

Такі в основних контурах три основні лінії сьогодишньої белетристики,—лінія романтизму, лінія авантуристичної сатири, лінія реалістичного гумору, котра найближчого періоду робить свою основну—ставку на роман.

А. Лейтес



І. Сенченко.



О. Досвітний

А. Любченко.

тратити нагадувати про далекі обрії і перемогати оточення консер-

ного побуту темпераментом художника-революціонера.

Ця боротьба із побутом і подолання його може йти двома дорогами: дорогою романтики, або дорогою сатири.

В цьому напрямкові й пішла—в основному—українська пролетарська белетристика.

Дивити згадати ім'я Хвильового, котрий зумів кріпко стопити сатиричний натуралізм із патетичною романтикою.

Дивити вказати й другу путь реалістичного гумору, котрою йдуть Досвітний, що вже зовсім визволилися від впливу Хвильового, як, прим., Любченко, Сенченко, Любченко, або путь схематичної авантуристичної літератури, як в Слісаренки.

В романі з чужоземним матеріалом, як в Досвітнього.

Зовнішнього боку, зовнішнього стилю, ця путь йде до конструктивної сатири, до конструктивної романтизму до конструктивної іронії. Від „Синього хмелю“ до „Осени“.

В „Буйного хмелю“ до „Веселих історій“. Проза йде далі й далі до конструктивних форм. Малювання шкци міняються до конструктивних картини. І тут йде до конструктивних форм.

Важко для самої нашої літератури, що потяг усіх белетристів до роману. Коли йде до конструктивних форм, то роман стає, що автор рішив використати матеріалом.

# ВЕСНА НА ДНІПРІ

Нарис Ф. Якубовського.

Довго чекали... Цього року чекали особливо довго й напружено... Ретельно вираховувала гідрометрична станція Водшляху...

І от уже почали трівожно переказувати, що крига на Дніпрі стала занадто крихка, що вже небезпечно ходити... а от увірвався великий шмат криги коло Яхт-клубу, перейшов те місце, коло електростанції й водогону, що не замерзає ніколи, й остаточно зіпсував переправу на острів. А врешті сталося так—під Києвом тэк на версту, приміром, завдовжки Дніпро зовсім чистий, а вище й нижче крига. А тільки потім пройшов льодолом.

Мінилися, ніби бавилися в соняшному промінні, виривали маленькі крижинки. І, коли дивитися з берега, здавалося, що Дніпро в середині вищий, а по-під берегами нижчий. Немов спина якогось велетенського наукового звіря.

Зранку що-дня здорово вирував, а над вечір крига йшла втомлена, сонна. Бо лягала спати під мостами. І такий цього року спокій.

Навіть не висилали саперні частини під мости охороняти їх, висаджуючи в повітря, обертаючи на порох крижані маси.

Михайло вже на середині річки. Переповнений мешканцями Трутепер цілком порядно... те, що він зробився к... Крига м'ягка й розступається під ударами весел.

Цього року робітникам труханівцям не таке лихо—як завжди, менша небезпека та й повідь не така загрожує.

Сніг танув поволі.

— Оце торік я корови держала на другому поверсі—оповідає баба-молочниця,—тепер нічого... Мабуть, не доведеться...

— Не радійте, бабо... Ще й тепер човном до вас у гості завітаємо.

Параторік було—човном просто в двір. А собаки

Знову на човен... Гайдається на хвилях від «Чубаря» й «Сожи»... ровий дядько вигребає один.

— Прийм-а-а-й! З Америки-и-и приїхали-и-и! Півострова забр-а-а-а лунко його голос над водою.

\* \* \*

Уявляєте собі конструктивну постановку? Рейки з товаровими нами, містки, мало тротуарів і багато парканів з колючим дротом, чогось перекинутий величезний казан, а поруч з ним брудний обеліск поживклими, колісь золотими літерами:

Г А В А Н Ь  
ИМЕНИ ИМПЕРАТОРА  
НИКОЛАЯ II

І чисюсь рукою почато такими ж великими, але недокінчено на літеру:

ДОЛО....

Чийсь протест. А врешті вже звикли до цього „царського“ обеліск серед берегового баракла. Тут сидять і лузають насіння під чорною рою з ЦЕС'у (центр. електростанція) потомлені робітники.



вого звіря.

Зранку що-дня здорово вирував, а над вечір крига йшла втомлена, сонна. Бо лягала спати під мостами. І такий цього року спокій.

Навіть не висилали саперні частини під мости охороняти їх, маджуючи в повітря, обертаючи на порох крижані маси.

А вже на середині річки. Переповнений мешканцями Тру-тепер цілком поряднок човен. те, що він зробився к... Крига м'ягка й розступається під ударами весел.

Цього року робітникам труханівцям не таке лихо—як завжди, менша небезпека та й повідь не така загрожує.

Сніг танув поволі.

— Оце торік я корови держала на другому поверсі—оповідає баба-молочниця,—тепер нічого... Мабуть, не доведеться...

— Не радійте, бабо... Ще й тепер човном до вас у гості завітаємо.

Пам'ятаєте—позаторік було—човном просто в двір. А собаки із хати та просто в човен, ледве не перекинули,—смокче люльку й епічно згадує понурий літній водник. Він уже звик. Йому що! Змалку на воді.

— Та що й казати—Венеція наша нещасна!—огрядний, обсми-каний панок.

І його доля загнала в цю злощасну Венецію, де злидні здавна привчали людей будувати собі житло на полях і все-ж-таки раз на кілька років бути під загрозою цілковитої руїни.

Аджеж Дніпро не завжди такий лагідний як тепер.

Буває й суворий.

На острові тхне свіжою фарбою. Ладнають човни. І далеко на обрії хтось вивів ніби тоненьким гострим олівцем гео-метричні лінії мосту ім. Евг. Бош. Вечорі..

— Ту-ту-ту-ту-у-у!—басом попід Київським берегом. Дов-железний і білий, білий, щойно з ремонту пробує свої сили, борючись з кригою, «Чубар». Що йому ця крига?.

— П-у-у-у-стяк!—тоненьким голосом відповідає йому сірий і зовсім маленький проти нього пароплав «Сож».



Зверху: Почалася повідь,—і човен, і будівля з деревами навколо—в воді. Знизу: Найкращий із звичайних Дні-провських пароплавів—„Г. І. Петровський“.

...і поруч на есто-  
... Дніпром, цілі  
... в далечінь.

...тепер вертатись на  
... — переконує  
... товариша. —

...раз заробимо.

...гони сюди на-  
... «розку-

...втягується «роз-  
... прочи про завт-  
... робітні.

...складна дія на дуже складній береговій конструкції.

\* \* \*

...армадом ціла «армада» новеньких пароплавів, що ніби-то готові  
... в білі кістяки. Де-які лежать ще на березі, а де-які вже на воді.

Це— «душі» ще нена-  
роджених одиниць Дніп-  
рової флоти.

Гарно виглядає від-  
ремонтований «ВКПб».

Він і першу літеру  
змінив під час цього  
останнього ремонту.

Посміхаються чисте-  
ньким чардаком, великими  
у шклянй будці колесами  
керманіча, врятувальними  
колами «Комсомол», «Во-  
ровський».

А на тому березі  
«стрілки», де лози відді-  
ляють гавань від Дніпра,  
наші «броненосці»—двох-  
поверхові Волзького типу  
пароплави «Комунар» і



Буксирний пароплав тягне влаштовувати пристань. На другому плані—двохповерховий пароплав „Н. К. Крупська“.

«Н. К. Крупська». «Комунар» був такий і торік, «Крупську» перебудували  
тепер. Добудовують ще й третього—ім. товариша «Г. В. Чичерина». А  
восінь й четвертий буде—«Інтернаціонал».

В гавані ще багато криги. Аж поки сонце розтопить. А течії ж тут  
нема. Щоб випустити флоту з зимової в'язниці допомагали й ломами.

\* \* \*

А на ранок «Чубар» уже рушив у далеку дорогу на Катеринослав, а  
за ним маленький «Кольцов»—він тільки на кільканадцять верст до Ржи-  
щова. І настали тумани. Пароплави в тумані вирушають.

На Дніпрі ще холодні ночі, але селяни їдуть. Аджеж кіньми їздити до  
Ржищова ще холодніше та й довше.

На другий ранок «Надія» рушила в гору до Чернобиля.

Ще путь непевна. В дорозі ще можна загрузнути в кризі. Аджеж під  
Смоленськом і досі 9 ступнів морозу. Ще й не починало танути.

Скоро рушатимуть на Чернигів... Поки що до Чернигова, як тіл-  
трохи потанув сніг у лісах, пустили автобуси. 5 годин 6 ка скільки я за-  
Це-таки конкуренція і пароплавам, і навіть новій залізниці? скільки я за-  
рипку? скільки?

\* \* \*

Дніпровський порт є Київська гордість. Але він Київу чимало коштує.  
Флота зростає в міру зросту порта. Цього року зростає буйно, надзви-  
чайно. Це звісно, не на збитки.

Збиточні Дніпрові примхи. А їх багато. Аджеж кияни штучно трима-  
ють Дніпро попід самим містом. Його природне давнє річище було далі й  
тільки минулого століття його присунули цілою системою гребель, гаток  
та інших гідротехнічних спо-



ремонтований «ВКПб».

Він і першу літеру змінив під час цього останнього ремонту.

Посміхаються чистеньким чардаком, великими у шклянній будці колесами керманіча, врятувальними колами «Комсомол», «Вороський».

А на тому березі «стрілки», де лози відділяють гавань від Дніпра, наші «броненосці»—двохповерхові Волзького типу пароплави «Комунар» і

га дніпрі ще холодні ночі, але селяни днуть. Аджеж кіньми їздити до Ржищова ще холодніше та й довше.

На другий ранок «Надія» рушила в гору до Чернобиля.

Ще путь непевна. В дорозі ще можна загрузнути в кризі. Аджеж під Смоленськом і досі 9 ступнів морозу. Ще й не починало танути.

Скоро рушатимуть на Чернігів... Поки що до Чернігова, як ті трохи потанув сніг у лісах, пустили автобуси. 5 годин 6 ка... скільки я за Це-таки конкуренція і пароплавом, і навіть новій залізничній стріпкун? минулої осені. скільки?

\* \* \*

Дніпровський порт є Київська гордість. Але він Київу чимало коштує. Флота зростає в міру зросту порта. Цього року зростає буйно, надзвичайно. Це звісно, не на збитки.

Збиточні Дніпрові примхи. А їх багато. Аджеж кияни штучно тримають Дніпро попід самим містом. Його природне давнє річище було далі й тільки минулого століття його присунули цілою системою гребель, гаток та інших гідротехнічних споруджень до самого міста, ще й провели потім до берега залізничну колію.

Дніпро недавно хотів зруйнувати всі перепони й шукати свого давнього річища.

Натискав у багатьох місцях.

А на передмістній слобідці так навіть ледве не знищив 30 будинків по під берегом.

І отам зробили не дуже помітну, не дуже показну, але велетенську роботу. Дніпро знову закували й примусили його обслуговувати Київ.

А літом—Дніпро катастрофічно міліє. Тоді виходять у мандри землечерпальні каравани.

Але про це ще зарано, бо ж, коли й писатимем ще колись про Дніпро, то, либонь, доведеться нам перше, ніж писати про протилежне—про те, як весіння повідь заливає Київські передмістя й околишні села й як нашій бідності доводиться на час ставати «векіціянцями».

Київ.



Зверху: Перша посадка на пароплав „В. Я. Чубар“. Знизу: Пароплав „Кольцов“ одкриває навігацію 1926 року. Сідають—ще без пристані.

# Дірок лідий — ТЕЛЕФОН

Оповідання П. Іванова.

**МАЛЕНЬКІЙ** Йоська скиглив іще зранку. Тепер, коли Сара Григорівна поспішала пораючися біля печі, готовила обід, Йоська так розходився, що в неї увірвався терпець.

Було пів на п'яту й вона кожну хвилину чекала на свого чоловіка, що повинен був прийти обідати. Обідали вони тепер як порядні люди о пів-на-п'яту, а інколи і о п'ятій. Бо раніше колись, коли Михайло Йосипович служив у якійсь там Райспілці, вони обідали значко раніше, як і всі, що їх називають „трудящими“. Тепер вони вибилися на шлях. Тепер Михайло Йосипович сидить у золотих окулярах в конторі своєї мануфактурної крамнички, що вона так настирливо лізе у вічі своєю вивіскою:

Мануфактурна крамниця № 1  
„КОМЕРЦІЯ“  
М. Й. Левін.

Михайло Йосипович, як бачите, зробився тепер цілком порядною людиною. А саме голівне те, що він зробився келерсантом, і комерсантом таким, що з ним тепер рахується й та сама «якась Райспілка», що в ній він раніше служив. Мало того, що вона з ним рахується, він веде з нею конкуренцію по просуненню мануфактурного краму на село. Він має стосунки із споживчими товариствами і навіть відпускає крам у борг.

Сара Григорівна нервувалася. Кожної хвилини міг прийти обідати Михайло Йосипович, а в неї обід іще не був готовий.

Йоська, ця неможлива дитина, весь час плутовся під ногами, хапався за спідницю й тягнув:

В цей час на печі щось сильно тріснуло, зашкварчало кухня нісилася парю. Сара Григорівна кинулася до печі, — там тріснула каструля, що в ній варився борщ! Сара дико скрикнула:

— Ой! Нещастя буде!

Впала на стілець і заголосила в тон пронизливому крикові Йоськи.

II.

Двома годинами раніше в крамниці „Комерція“, що на містечку базарі, зайшла добре одягнена молода людина з футляром, в якому очевидно знаходилася скрипка.

Михайло Йосипович відчув у ньому „покупця“. Молода людина кинулася до прикажчика:

— Покажіть, будь ласка, матерії на костюм.

Продавець розгорнув перед молодою людиною кілька кусків краму, але не задовольнившись своїм покупцем, цей останній не глядя кинув запалюючи сигару:

— Що ви мені гадощі показуєте, показуйте мені найкращого, найдорожчого...

Тут Михайло Йосипович не витримав і кинув свою „контору“ й сам зайнявся покупцем.

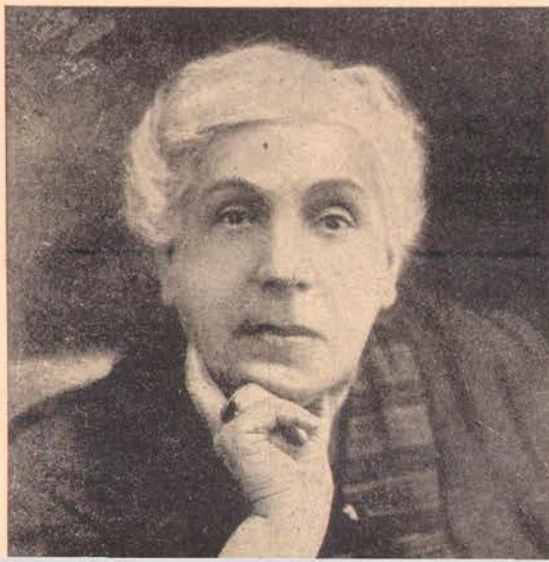
Покупець перекидав цілу купу краму (дорожчого) і зрештою зупинившись на чомусь (між нами кажучи, контрабанді), наказав відміряти йому на чотирі костюми.

Михайло Йосипович, прицмокуючи і вихвалював себе, свою крамницю, крам. Покупцю говорив:

— Це ж такі вам фірма, як фірма, ви знайдете все, що вам потрібно. Будь ласка, запишіть собі адресу й номер телефону, знаю, що ви ще прийдете.

Покупець заплатив гроші і спитав найкращого в містечку кравця:

— Я, знаєте, живу у сусідньому містечку й там зовсім нема порядного кравця. Підкажіть мені, каю, може тут у вас знайду... Да, між іншим чи не можна залишити в вас на якийсь час мою скрипку? Будь ласка, я зовсім не боюся.



Михайло Йосипович, як бачите, зробився тепер цілком порядною людиною. А саме голівне те, що він зробився комерсантом, і комерсантом таким, що з ним тепер рахується й та сама «якась Райспілка», що в ній він раніше служив. Мало того, що вона з ним рахується, він веде з нею конкуренцію по просуненню мануфактурного краму на село. Він має стосунки із споживчими товариствами і навіть відпускає крам у борг.

Сара Григоровна нервувалася. Кожної хвилини міг прийти обідати Михайло Йосипович, а в неї обід іще не був готовий.

Йоська, ця неможлива дитина, весь час плутався під ногами, хапався за спідницю й тягнув:

— Маманю, маманю, я їсти хочу!...

Сара Григоровна вже й хліба давала, вже й картоплі давала, молока, але це не задовольняло докучливого Йоську. Він нічого не хотів і плутаючися під ногами скиглив.

— Ма!... Ма-a-a!...

Тоді Сара Григоровна виходила із себе й пронизливо кричала:

— Ти хочеш хліба?.. Ні?.. Ти хочеш картошки?.. Ні?! То що-ж ти хочеш?! Що!?!

Йоська також пронизливо кричав:

— Ай-яй! Мамуню-у-у-у!!!

Сара біла себе долонями по стегнах і ніби до кого-сь звертаючись, верещала:

— Ай, ця дитина! Вона-ж знає, що скоро прийде обідати батько! Вона-ж мені ніколи не дасть приготувати обід вчасно! Вона-ж знає, що скоро прийде батько й мені нічого йому буде говорити! У нього-ж справи, комерція, а в мене не готовий обід! Та замовчи-ж ти, неможлива дитино! Бо я тебе в пічку кину!!!

Йоська почувши цю загрозу впав на долівку, забився ногами, залився гарячими сльозами.

В цей час задзвенчав телефон.

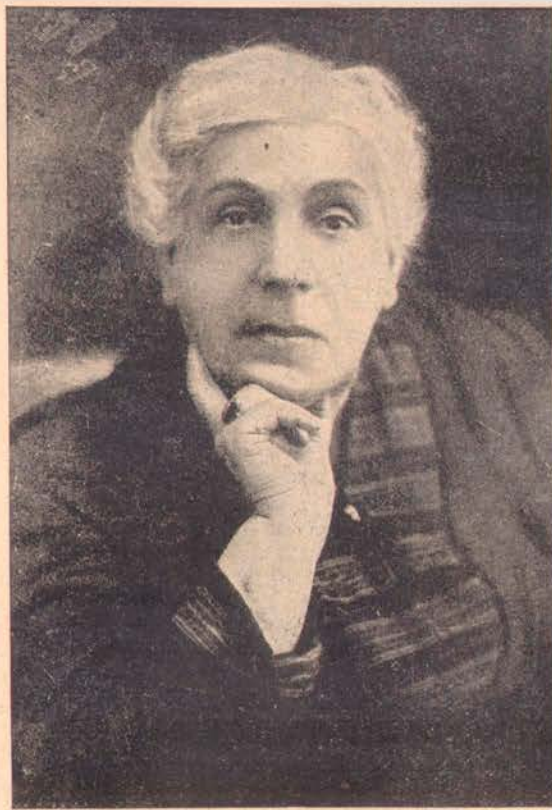
Михайло Йосипович дозволив собі цю розкіш, хоча це не була розкіш,— це було необхідно для людини, що веде комерцію.

Сара Григоровна підбігла до телефону, схопила трубку:

— Гальо! Гальо! Це?—Це помешкання товариша Левіна. Що? Його дружина. А! Це ти Миша? Що?... Чому? Не прийдеши обідати! Чому? А!... Ай і коли в тебе закінчуться ці справи? Кожний день так! У мене обід давно готовий! Перестоїть, все пересохнеться! Що? Яка скрипка? Що? Гальо! Гальо!

Вона похитала трубку, вийшла в кухню й побачивши, що в Йоськи ніс залитися кров'ю, кинулася до нього заспокоювати.

— Перестань моя люба дитино. Бачиш носика розбив. Не плач. Фу... погано як. Слухай но суди. Татко сьогодні знов прийде пізніше. Йди я тебе нагодую...



Марія Михайловна Старицька.

Відома робітниця, в галузі українського театраль-ного мистецтва. Зразу після закінчення вищої школи М. М. Старицька переходить на сцену. А коли 1904 року М. В. Лисенко відчинив свою музично-драматичну школу, М. М. стає найдіяль-нішим помішником М. Лисенка і провадить драма-тичний відділ. З цього часу М. М. цілком перехо-дить до педагогічної діяльності, яку не залишає й зараз, викладаючи драматичне мистецтво у вищому муздром. Інституті ім. Лисенка та багатьох інших школах. В ознаку невтомної педагогічної діяльності М. М. Старицької 1918 року, Рада Інституту вшанувала її званням заслуженого про-фесора. Тепер, у квітні місяці, минуло 40 років її громадської, артистичної та артистично-педаго-гічної діяльності.

ною кілька кусків краму, але не задово-леного покупця; цей останній не глядя на крам кинув запалюючи сигару:

— Що ви мені гадоці показуєте, по-найкращого, найдорожчого...

Тут Михайло Йосипович не витримав, кинув свою „контору“ й сам зайнявся поку-пом.

Покупець перекидав цілу купу краму (дорожчого) і зрештою зупинившись на чомусь (між нами кажучи, контрабандою) наказав відміряти йому на чотирі костюми.

Михайло Йосипович, прицмокуючи вухами вихвалював себе, своєю крамницею, крам. Покупець говорив:

— Це ж таки вам фірма, як фірма, ви знайдете все, що вам потрібно. Будь-яку записіть собі адресу й номер телефону, знаю, що ви ще прийдете.

Покупець заплатив гроші і спитав найкращого в містечку кравця:

— Я, знаєте, живу у сусідньому мі-сті й там зовсім нема порядного кравця. Під-кажіть, може тут у вас знайду... Да, між ін-шим чи не можна залишити в вас на якийсь час мою скрипку? Будь ласка, я зовсім не бо-юся залишити дорогий інструмент в солідній устан-ові.

— Ах, будь ласка, будь ласка,—зали-шив скрипку Михайло Йосипович. Ваша скрипка буде в безпеці, сінька як і тепер.

Покупець залишив скрипку й вийшов. Задзвенчав телефон. Михайло Йосипович

підійшов до нього й довго сперечався у ти-хої жестикулюючи руками. То дзвонила дру-жина Михайла Йосиповича, «Наша праця», що вже давненько пропонувала Михай-лу Йосиповичу партію краму. Сьогодні вони об-говорили пропозицію фірми «Комерція» й взяли векселя терміном на 2½ місяці. Михайло Йосипович висунув нову пропози-цію, він може векселя видати й на 2 місяці, а за те, щоб фірма «Наша праця» надати йому метри краму. Хай фірма «Наша праця» по-надить цим.

Після цього Михайло Йосипович, на-маючи звільнити місце на одному з прилавків, до-дав поклав футляр зі скрипкою й наказав об-слугувачам доглядати за нею.

Це було рівно о другій годині, та-кож замітив Михайло Йосипович й пішов сидіти в кавярню. Тут збіралося всі ділові люди мі-стечка, від другої до третьої години вран-ця, від другої до третьої години ввеч-ера, була, в містечку за біржу.

### III.

Біля третьої години, коли повер-нувся Михайло Йосипович з кавярні, він заста-в у крамниці ще одного гарного покупця. Цей

вдегнений хлопець, відбрав собі матерії на білизну. Видно було, що людина недавно одружилася, або збиралася це зробити.

Коли покупець підійшов до Михайла Йосиповича із чеком платити гро-ші, щось приємно залоскотало серце господарське: на чекові було написано більше не менш, як триста двадцять карбованців.

Коли покупець витяг гаманця, в Михайла Йосиповича в роті за-пачкох соли насплав. Слини багато вибігло. Він побачив кілька пу-пачок по три червінці.

Після не хотів Михайло Йосипович просити покупця записати адресу в телефонній фірмі, як той глянувши на скрипку запитав:

— Що це теж продається?

— Це не продається. Це тут залишили коштовного інструмента, щоб трошки, поки вернеться хазаїн.

— Можна подивитися?

— Та подивитися звичайно можна,— відповів Михайло Йосипович і показав скрипку.

Купець відчинив футляр, що не був замкнений на ключ, покупець, як і Михайло Йосипович, остовпів. Та й було чого остовпіти. Такої скрипки Михайло Йосипович ще зроду не бачив (принаймні йому так здавалося). Вона була темного коліру, добре відполірована. Тут-же з перламутровою руковою лежав смичок. Покупець зібрав про свої гроші, що лежали на столі.

— Слухайте, продайте мені цю скрипку,— він схопив її, заглядаючи з усіх боків.

Потім узявши смичок, провів по струнах і Михайло Йосипович зачарований тими звуками, що на мить зачепили крамницю.

Покупець тремтючим голосом звернувся до Михайла Йосиповича:

— Слухайте, продайте мені цю скрипку!

— Та як же я продам її, коли вона не моя,— здивовано подивився Михайло Йосипович.

— Слухайте продайте! Я вам дам не триста карбованців— а п'ятьсот!

— Що ж я зроблю? Скрипка не моя,— розводив руками Михайло Йосипович.

— Даві Михайло Йосипович хотів звернути скрипку й покласти на місце, але покупець, узяв зі столу гроші відрахував п'ятьсот карбованців, кинув на стіл, тягнув скрипку й захльобуючись благав Михайла Йосиповича:

— Слухайте, я даю вам п'ятьсот карбованців. Ви скажете тому, хто її залишив, що в вас її вкрадено і ви заплатите йому— ну хай сто карбованців, всеж-таки ви не продасте на цьому. А я, розумієте, грошей життя шукаю таку скрипку.

— Не можу,— тягнув Михайло Йосипович, хоча йому вже дуже хотіло продати скрипку.

— Але покупець, переконавшись

— Ну як так, то до побачення. Я сьогодні до пів на п'яту буду чекати.

Покупець пішов. У цей час Михайло Йосипович і подзвонив до дому аби сповістити про те, що він сьогодні прийде трошки пізніше. Потім підійшов до свого прикащика й сказав:

— Бачили такого чудаку, дав триста карбованців і не взяв розписки? Після цього він нервово ходив по крамниці, вичікуючи на власника скрипки.

V.

Рівно о четвертій (тільки що пішов той) явився й власник скрипки. Михайло Йосипович відчув, що йому дріжали коліна. Адже ж його розмова з ним могла коштувати грошей.

Михайло Йосипович зразу-ж звернувся до свого клієнта:

— Ви знаєте, що коли ви пішли, мені зробилося цікаво подивитися на вашу скрипку. Продайте її мені.

— Ви що серйозно, чи сміється. Я боюсь, що на покупку такої речі у вас не вистачить грошей,— посміхаючись промовив власник скрипки.

— Що значить не вистачить. Скільки ви за неї хочете? Я вам можу дати двісті карбованців.— спокійно запитав Михайло Йосипович.

— Ха, ха, ха, ха!— зареготався клієнт.— Двісті карбованців? Ой ви мене розсмішили в кінець. Хіба-ж така скрипка коштує двісті карбованців?

— Скільки-ж? Звичайнісінька собі скрипка, й каніфолі в шухляді нема...

— А ви знаєте, скільки я заплатив за цю скрипку?

— Скільки?

— Півтори тисячі!

— Н-ну?!

— От вам і ну, це скрипка не звичайна собі, як ви кажете, а роботи великого майстера Страдиваріуса.

Ось подивіться,— він попросив заглянути Михайла Йосиповича у дірочку, що є на кожній скрипці, і цей останній побачив там напис





...настирливий покупець.  
 Що ж я зроблю? Скрипка  
 моя, — розводив руками Михайло  
 Іосипович.  
 Дядько Михайло Іосипович хо-  
 чев би забрати скрипку й покласти  
 на місце, але покупець, узяв зі  
 собою гроші відрахував п'ятьсот  
 карбованців, кинув на стіл, тягнув  
 скрипку й захльобуючись благав  
 продати її.

Слухайте, я даю вам п'ять-  
 сот карбованців. Ви скажете тому,  
 хто її залишив, що в вас її кра-  
 див, заплатите йому — ну хай сто  
 карбованців, всеж-таки ви не про-  
 сите на цьому. А я, розумієте,  
 ще життя шукаю таку скрипку.

Не можу, — тягнув Михайло  
 Іосипович, хоча йому вже дуже  
 хотілося продати скрипку.

Коли покупець переконався,  
 що скрипку йому не продадуть,  
 звернувся з другою пропозицією.

Слухайте, зведіть мене з  
 власником цієї скрипки — ви мати-  
 мате 15% на цьому.

Ой це зовсім інша справа.  
 Знайдіть трошки пізніше. Він ма-  
 гає бути вже тут. Я його спеці-  
 ально для вас і затримаю.

Будь ласка! Буду вам дуже  
 вдячний. Ви знаєте — ця скрипка  
 цінна не має. Її зроблено вели-  
 ким майстром Страдиваріусом. Для  
 мене було б великим щастям мати  
 таку скрипку. Слухайте, зведіть  
 мене з її власником.

Не просіть, раз я сказав,  
 що я зроблю. Наша фірма, ще нікого  
 не обдурила. Будь ласка, запишіть  
 номер телефону на всякий випадок.

Покупець записав номер телефону й пішов, як то він сказав, по справах.  
 Але він не справив, він звичайно почекав-би на скласника скрипки).



Куток аерохему на II-й Всеукраїнській нараді завкультвідділами профспілок.

IV.

Було біля четвертої, (час коли зачинають крамниці), цей покупець, що  
 хотів купити скрипку, забігав уже двічі. Того, що залишить  
 скрипку, це не було.

Тепер перший забіг у третє:

Ну що, нема?  
 Не було ще. Мабуть прийде зараз або завтра вранці. — Михайло  
 Іосипович і сам трошки хвилювався. По перше з того, що власник скрипки  
 приходив (чи не крадена скрипка?!), а по друге з того що його розпа-  
 дає можливість заробити на цьому.

Покупець звернувся до Михайла Іосиповича дістаючи гроші:

Слухайте, мені обов'язково зараз бути по перепуску на від'їзд за  
 кордон і чекати я не можу ні хвилини. Ось вам триста карбованців. Може  
 ви продасть вам її за триста. З вами ми помиримось. А коли він за триста  
 продасть, попросіть його, щоб завтра ранком ми побачились. А я завтра  
 ранком, або сьогодні о пів на п'яту забіжу до вас. Гарзд?

Гарзд. Зараз я напишу росписочку.

Ну що ви, що ви, яку там ще росписочку. Ніяких росписок я з вас  
 не візьму. До побачення.

тався клієнт. — Двісті карбоан-  
 ців? Ой ви мене розсмішили в  
 кінець. Хіба-ж така скрипка кош-  
 тує двісті карбованців?

— Скільки-ж? Звичайнісінька  
 собі скрипка, й каніфолі в шухляді  
 нема...

— А ви знаєте, скільки я за-  
 платив за цю скрипку?

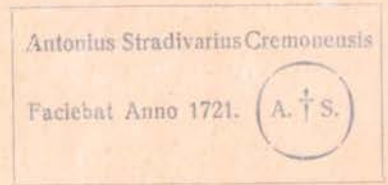
— Скільки?

— Півтори тисячі!

— Н-ну?!

— От вам і ну, це скрипка не  
 звичайна собі, як ви кажете, а  
 роботи великого майстера Стради-  
 варіуса.

Ось подивіться, — він попросив  
 заглянути Михайла Іосиповича у  
 дірочку, що є на кожній скрипці,  
 і цей останній побачив там напис  
 латинськими літерами:



Побачивши цей напис, Михайло  
 Іосипович відчув, що в нього в  
 грудях аж захолонуло. Згадавши  
 про готівку грошей в кишені, (там  
 було півтори тисячі карбованців),  
 Михайло Іосипович попросив влас-  
 ника скрипки присісти на стілець  
 й зачекати одну хвилиночку. А сам  
 одійшов у бік і написавши на клаптикові паперу записочку, послав служ-  
 бовця (щоб одна нога тут, а друга там) до власника фірми «Наша праця».  
 В записочці він просив, щоб цей останній позичив йому «до завтра» три  
 тисячі карбованців. Вони обидва користувалися один в одного довірям і  
 іноді позичали один одному чималі суми грошей.

Михайло Іосипович вернувся до свого клієнта:  
 — Так слухайте, ви мені все-таки продайте цю скрипку.

— Ні, не можу. Я надто довго шукав купити цю скрипку, щоб продати  
 її тепер. Та й за ту ціну я не оддам, а дорожче брати не вмію, бо комер-  
 цією не займаюся...

Пройшло ще з хвилин п'ятнадцять, Михайло Іосипович, весь час  
 просив продати йому скрипку. Він казав, що в нього є маленький син  
 Іоська, що дуже добре грає на скрипці. Він (бач, як думає, що з Іоськи  
 зрештою вийде великий музикант. Він збирається це гниле міс-  
 течко й переїхати до Києва або Харкова, щоб мо-  
 консерваторії. Тому власникові скрипки нічого  
 скрипку. Михайло Іосипович дасть йому трохи  
 ціну він просить її продати. Ну він набавить  
 але так буде вдячний, так буде вдячний, гар-  
 словами сказати не можна. Це можна тільки ві-  
 він зробить цей подарунок, бо завдатки в сина  
 подарунок себе виправдає. Скрипка попаде в достоя-



Ромуальд Амундсен.

В цей час повернувся службовець з конвертом, Михайло Йосипович прочитав записочку, що лежала в конверті поміж грошей. Тільки він хотів продовжувати розмову, як задзвенчав телефон. Михайло Йосипович узяв трубку. Це був той покупець, що хотів придбати скрипку.

Михайлові Йосиповичу зробилося ніяково. Як же з ним балакати про скрипку, як тут сидить її власник. Але він згадав, що те, що говоритимуть по той бік, почує тільки Михайло Йосипович. Слова Михайла Йосиповича ми передамо:

— Що? Я. Я. Левін. Так. Що? Ні, не було. Як, як? П'ять, десять тисяч? Ага? Гаразд. Що? Моя адреса? Запишіть. Михайлівська вулиця 2. На все добре. До побачення. Гаразд.

Потім, коли повісив трубку, до власника скрипки:

— Партію краму купую. Покою не дають. Хоча знаєте з телефоном зручніше.

Не доводиться бігати. Так все таки скільки ви в останнє правите за скрипку.

— Ну, знаєте що?— відповів клієнт.— Ви, я бачу, дуже хочете купити її. Хоча мені й жалко продавати, але мені зараз дуже потрібні гроші. Давайте помиримся так. Я продаю вам скрипку, що коштує понад сто тисяч карбованців, за п'ять тисяч.

Михайло Йосипович трошки замислився. Потім довго торгувалися. Нарешті Мих. Йосипович рішився:

— Ну, моя, крайня ціна чотири з половиною, в мене більше грошей нема.

— Ну, що-ж з вами робити, — зітхнув власник скрипки, — згода.

Михайло Йосипович заплатив гроші. Щоб не було дивно, те що він так багато зразу заплатив за скрипку, треба додати те, що почув Михайло Йосипович тоді в телефон.

У той же день Михайло Йосипович скликав усіх знавців у цій справі, що мешкали в містечку, вони оглянули скрипку, здерли напис, що наклеїний в середині скрипки й тоді збив з панталіку Михайла Йосиповича.

Цей напис був зроблений видимо недавно.

Слідів 200 років на ньому не було. Музиканти, що мешкали в містечку, зробили закінчення:

— Скрипка коштує найбільше двадцять карбованців.

У Михайла Йосиповича помутилося в голові.

Він похитуючись вийшов з крамниці, ледве доплентав до дому.

Ввійшов у хату, не роздягаючись сів:

— Сара, Сара, що-ж робити? Чотири-ж з половиною тисячі!! Саро, саро, ципай мене за ніс, може я сплю...—безпомічно бурмотів Михайло Йосипович.

— Ах Міша, тоді, в той день у мене тріснула на плиті кастрюля, скрикнула Сара й заголосила.

Михайло Йосипович хутко схопився, очі його божевільно мигтіли. Кинувся до телефона, схопив трубку, загула трубка по долівці. В кімнаті розлігся страшний крик:

— Ай! проклятий телефон! Ай, мої гроші!.. й дико завив по звірячому Михайло Йосипович.

У цей же час в далекій Москві до одного з вокзалів підкотив Київський потяг.

З вагону, що зветься „мягкий спальний“, з чамайданами вилізло гарно вдягнених молодих людини.

Коли б Михайло Йосипович подивився на цих молодих людей, обов'язково впізнав-би своїх клієнтів, що в одного з них купив, щоб продати другому, коштовну скрипку майстера Страдиваруса.

Харків,  
Жовтень, 1925 р.

## До польоту Амундсена на північний бігун.



Ромуальд Амудсен.

Не доводиться бігати. Так все таки скільки ви в останнє правите за скрипку.

— Ну, знаєте що? — відповів клієнт. — Ви, я бачу, дуже хочете купити її. Хоча мені й жалко продавати, але мені зараз дуже потрібні гроші. Давайте помиримся так. Я продаю вам скрипку, що коштує понад сто тисяч карбованців, за п'ять тисяч.

Михайло Йосипович трошки замислився. Потім довго торгувалися. Нарешті Мих. Йосипович рішився:

— Ну, моя, крайня ціна чотири з половиною, в мене більше грошей нема.

— Ну, що-ж з вами робити, — зітхнув власник скрипки, — згода.

Михайло Йосипович заплатив гроші. Щоб не було дивно, те що він так багато зразу заплатив за скрипку, треба додати те, що почув Михайло Йосипович тоді в телефон.

Покупець, що хотів купити скрипку, говорив:

— Скрипку купуйте обов'язково, коли ми не зможемо з ним побачитися. Давайте п'ять, десять тисяч. Ви матимете на цьому 15% за турботи.

Скажіть мені вашу адресу, я обов'язково буду в вас о 6-й у вечері.

Після цього Михайло Йосипович згадав про ті пачки грошей, що були в капшуді цієї людини і йому було не страшно купувати таку річ за великі гроші.

А до того й напис в середині скрипки розсіяв можливість сумніву.

Михайло Йосипович після того, як зачинив крамницю, поспішав до дому обережно несучи в руках футляр з коштовною скрипкою.

## VI

Пройшло три дні. Ну й нудно ж вони тяглися. Сумно було в хаті Михайла Йосиповича.

Сьогодні він не вийшов у крамницю і лежав хворий. Тоді о 6-й вечора ніхто до нього за скрипкою не прийшов.

На другий день, то-б-то вчора, Михайло Йосипович одержав листа, без підпису, де говорилося: «Пробачте, але я не можу виїхати з цієї країни, коли в тебе великий жаль скрипку».

Вона поїхала туди, де залився ірив'ю, кинувши карбованців лишаються — Перестань м'ягко поганю як. Слухай тебе нагодую...

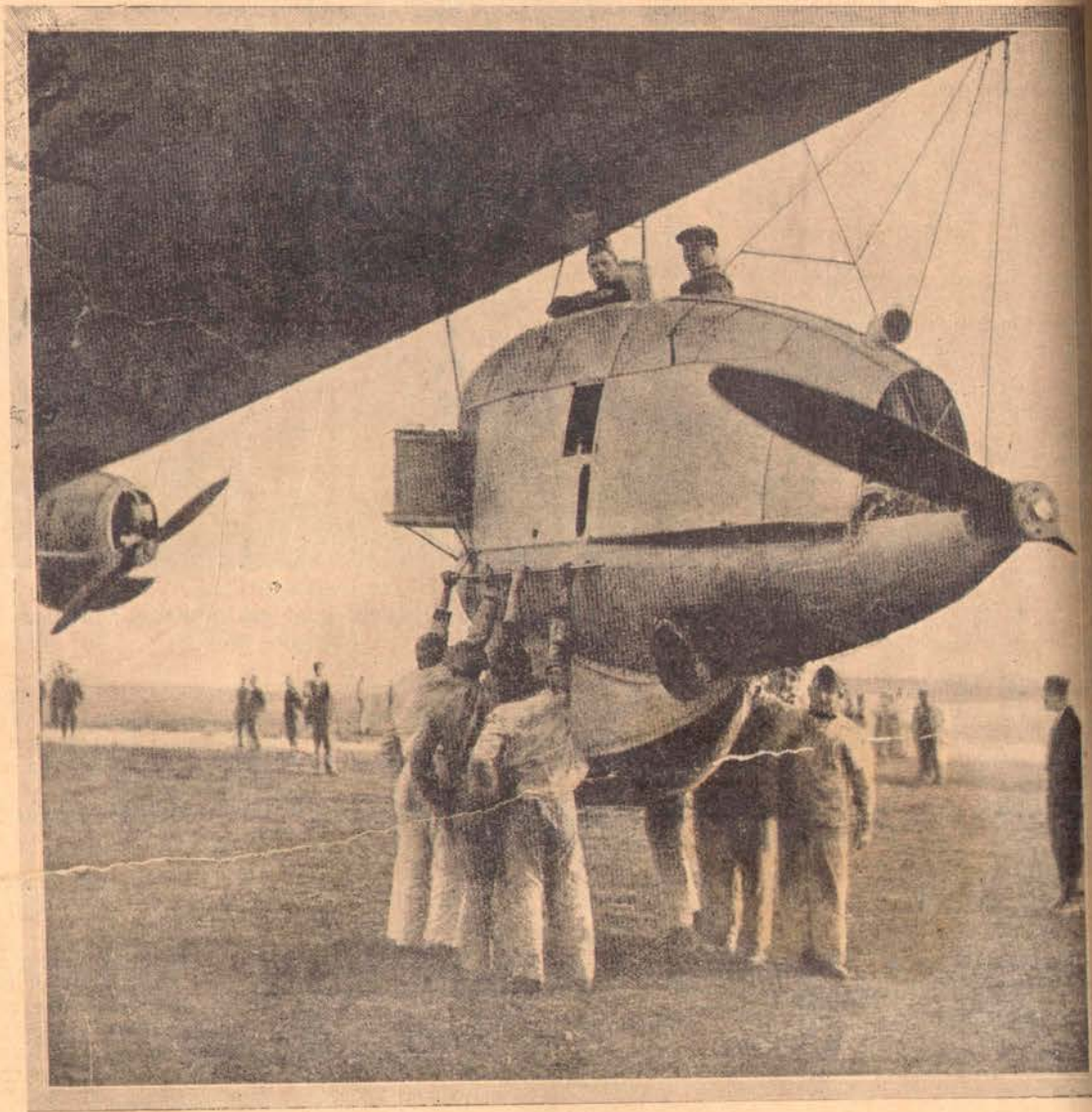
— Партію краму купую. Покою не дають. Хоча знаєте з телефоном зручніше.

гарно відісних молодих людини.

Коли б Михайло Йосипович подивився на цих молодих людей, обов'язково впізнав-би своїх клієнтів, що в одного з них купив, щоб продати другому, коштовну скрипку майстера Страдиваріуса.

Харків,  
Жовтень, 1925 р.

## До польоту Амундсена на північний бігун.



Дирижабль, що на ньому Амундсен їде в експедицію на північний бігун. На дирижаблі є всі найновіші наукові приладдя, потрібні для експедиції. Тепер дирижабль уже перелетів у м. Троць на терені С. Р. С. Р. і звідси вже буде прямувати далі.





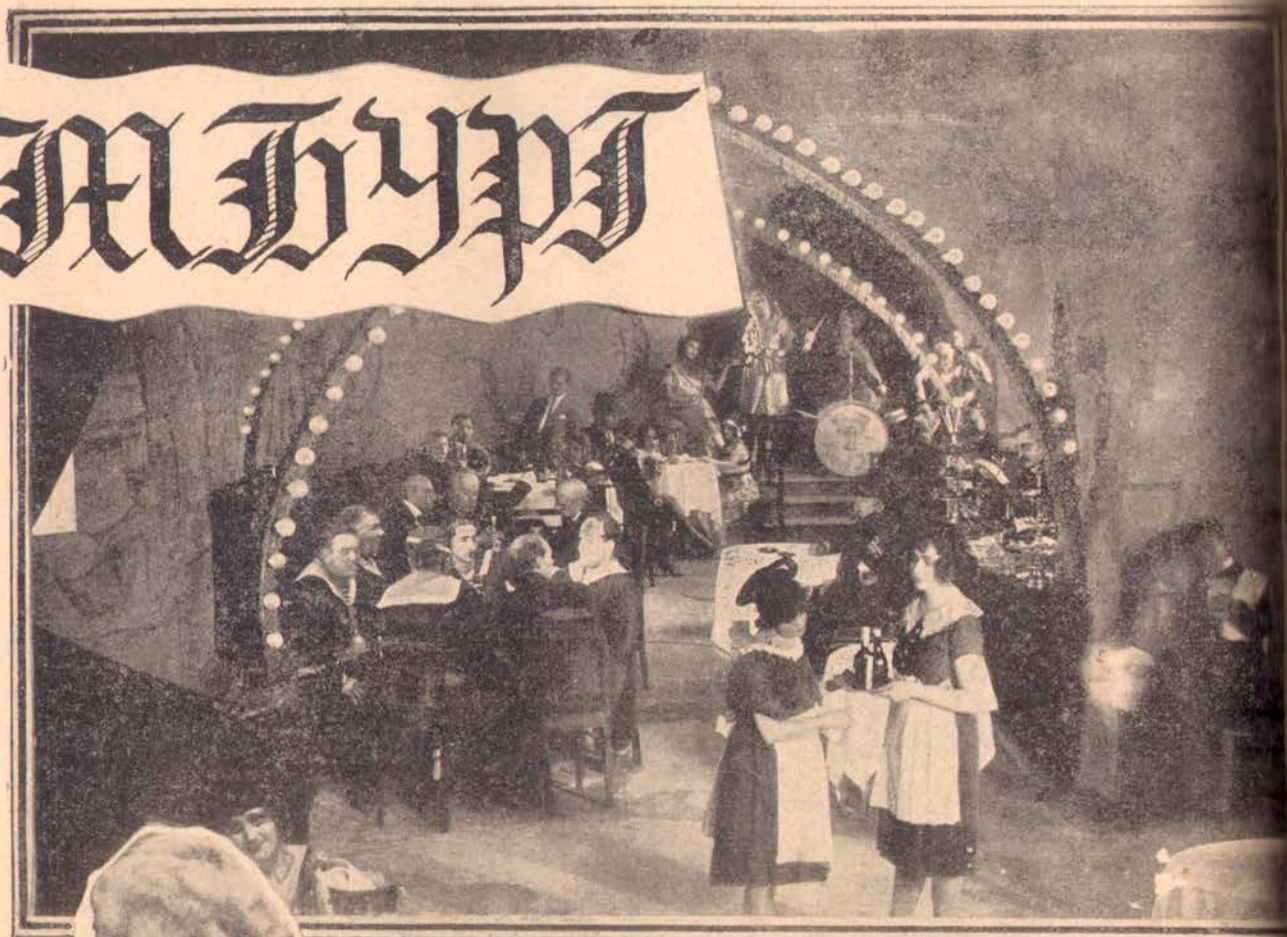
Олекса Слісаренко

Секретар Вільної Академії Пролетарської Літератури.

Дружній шарж Ол. Довженко

0.2.

# ГАМБУРГ



Кафе, де працює Сузі; внизу—сенатор Майс зі своєю дружиною

## ЧЕРВОНЕ БРАТСТВО

На 1-й ОДЕСЬКІЙ Держ-кіно-фабриці ВУФКУ закінчують зйомки величезного фільму „Гамбург“ („Червоне братство“) за сценарієм С. Шрейбер і Юрія Яновського.

Темою сценарія послужив історичний факт—робітничє повстання в Гамбургу, в 1923 році.

В побутовому оформленні сценарія за основу взято матер'я



Кафе, де працює Сузі; внизу—сенатор Майс зі своєю дружиною

## ЧЕРВОНЕ БРАТСТВО

На 1-й ОДЕСЬКИЙ Держ-кіно-фабриці ВУФКУ закінчують зйомки величезного фільму „Гамбург“ („Червоне братство“) за сценарієм С. Шрейбер і Юрія Яновського.

Темою сценарія послужив історичний факт—робітничє повстання в Гамбургу, в 1923 році.

В побутовому оформленні сценарія за основу взято матеріал журналістки Ларіси Рейснер: „Гамбург на барикадах“.

Фільм „Гамбург“ дає широке полотно революційної боротьби німецьких робітників, на якому пензель сценаристів художників змальовує витримані монолітні постаті учасників повстання.

Дія починається підготовкою збройного „бунту“. В Німеччині надходить Жовтень. Міцно напружуються м'язи змучених робітників. Нільс—тесля із доку, начальник робочих сотен Гамбургу, обстоює тактику рішучої боротьби. Він—енергія і непохитність. Він з тим, що каже: „Ми бойова організація компартії мусимо сказати твердо тепер або ніколи“. Прихильники соціалдемократів—зрадників робітництва („безпартійний“ Бук) заперечують лінії цього активного робітництва—вони бояться йти проти жовтого уряду. Та партія Нільса перемагає. В повітрі спалахують перші вибухи наболілих робітничих грудей. (Під Гамбургом зривають потяга генерала Сеекта). Нільс з товаришами захоплює цейгауз. Зброя переходить до робітничих рук. В заулках, в передмістях Гамбургу прокидаються робітничі груди за твердим словом комуністів. Старі мозолясті руки (робітник Ельснер) беруть рушницю, матері виражають гарячих ясних юнаків...

Передчуття бою охоплює робітничі квартали. І якась малесенька робітничка дівчинка дитячими руками готує бавовну і бинди, граючи в „сестру-жалібницю“.

Червоний олівець проводирів повстання закреслює на мапі Гамбургу—Бамбек. З цього Гамбурського передмістя мусить гордим полум'ям спалахнути криваве свято.

І ось Гамбург на барикадах. В напруженому стискові спалахують робітничі рушниці. Перев'язують криваві рани жінки-робітниці. Тут і Сузі, Нільсова дружина і молода робітниця Ельфріда. Прибувають нові сили рейсхвера. Нільс віддав наказ зірвати моста, щоб одрізати їм шлях до передмістя.

Та біля мосту тендітні і непевні люди—Бук одмовляється зруйнувати моста, називаючи це „варварством“... Зрада Бука марнує справу...

Полки рейсхверу зрушуються на змучених робітників. І ЦК компартії змушено надіслати розпорядження: припинити повстання і робити технічну підготовку до майбутніх боїв. Пораненому Нільсові приносить Ельфріда цього викованого суворою необхідністю наказу. Робітники відходять у північну частину міста.



старіст, стиснувши уста, прий-  
має свою поразку, в ім'я майбут-

в робітничих кварталах почи-  
нає каналізація розправи. Всюди гу-  
ляють німецьких поліцаїв... Всюди  
висіють шпигуни... Тюрми  
повні робітниками... Главар  
Нільс теж потрапляє до по-  
ліції... Суворими розстрілами  
«до праці» військово-польовий  
роз'їзд кидається до депу-  
тата прав Герра Майса...  
«Голосувати» вміють лише голосувати  
на непотрібних засіданнях, та  
на заяву на звільнення... Без  
допомоги йде від депутата обу-  
ман, винувши на останнє безпо-  
пелітні фразу: «натягніть колпака  
на вушні цієї ночі, щоб не чути як  
вони пострілюють...» Бук конче



став провокатором. Його звільня-  
ють, щоби використати, як «ко-  
рисного» свідка потім на суді. Він  
продався, він одержує гроші за  
зраду скривавлених робітників.

Наближується час суду. Фашист  
прокурор («ліберал») продовжує  
політику уряду, що має на меті  
політично дискредитувати комуні-  
стів... Газети розкидають ганебні  
брехні... На допиті Нільс, обдурений  
передчуттям того багна, з який  
хочуть втоптати робітничу справу,  
і його авангард—компартію випад-  
ково викриває зрадника Бука. По-  
ліцпрезидії і прокуратурі тепер  
зовсім вже не подобається перспек-  
тива мати на суді такого «небез-  
печного» свідка, як Нільс. Його  
вирішують усунути «культурними»





став провокатором. Його звільняють, щоби використати, як «корисного» свідка потім на суді. Він продався, він одержує гроші за зраду скривавлених робітників.

Наближується час суду. Фашист прокурор («ліберал») продовжує політику уряду, що має на меті політично дискредитувати комуністів... Газети розкидають ганебні брехні... На допиті Нільс, обдурений передчуттям того багна, з який хочуть втоптати робітничу справу, і його авангард—компартію випадково викриває зрадника Бука. Поліцезидії і прокуратурі тепер зовсім вже не подобається перспектива мати на суді такого «небезпечного» свідка, як Нільс. Його вирішають усунути «культурними» заходами. Маленький папірець, що свідчить «про загальне» розстройство мозкових центрів підсудного з рук продажних лікарів легко ліквідує справу.

Нільс у психіатричній лікарні. Він серед «буйних», які починають його бити... Нільс борониться, На нього одягають «смирительну» сорочку і переводять в другу палату. Поруч з ним кладуть шпика, що мусить удавати з себе божевільного і стежить за кожним кроком змученого Нільса. Нільсові товариші на чолі з Ельснером розробляють плана визволення товариша.

Комуніст — Віллі Освальд, що працює в лікарні за шофера, береться виконати цього плана. Віллі закохує в себе економку лікарні, даму бальзаковських років, що мріє про квіти і кахання. Для «коханого» Віллі вона влаштовує

в лікарні Вілліну сестру... — Сузі, за санітарку. Сузі дає шпикові, що стежить за Нільсом, якогось сонного зілля і допомагає своєму чоловікові в лікаревій одежі добратись до автомобіля. Віллі мчить Нільса і Сузі далеко від жахливої лікарні.

Нільс на волі. Та наближається час суду... Буде свідчити Бук... Нільса не буде... Нільс раптом розуміє, що він не може переховуватись, що він мусить бути на суді. Він такий змучений, він ледве встиг поцілувати дружину і дитину, але...

Але не може бути вагень у борця за революцію. Хіба во ім'я робітничої справи не можна віддати все?...

І Нільс — готовий. Нільс на суді. Тремтить Бук, побачивши несподіваного свідка: Нільс не в лікарні і Нільс сам з'явився на суді?!

І даремно знову поліцаї ведуть Нільса з товаришами туди... за ґрати... ясною надією на тріумф

Захоплення повстанцями поліцейського бюро.

Унизу—  
робітник Ганс  
та його мати



майбутньої перемоги горять Нільсові очі і бадьоро несеться до робітників його останне на волі слово.

Такий зміст «Гамбургу». З історичного боку фільма буде строго витримана. Зйомки провадяться за матеріалами з Німеччини.

На території фабрики відбудовано Бамбек — передмістя Гамбургу, де відбувалося повстання.

Художник-архітектор Байзенгерц, що приїхав з Німеччини, точно відбудував Гамбурзькі вулиці, психіатричну лікарню і т. д.

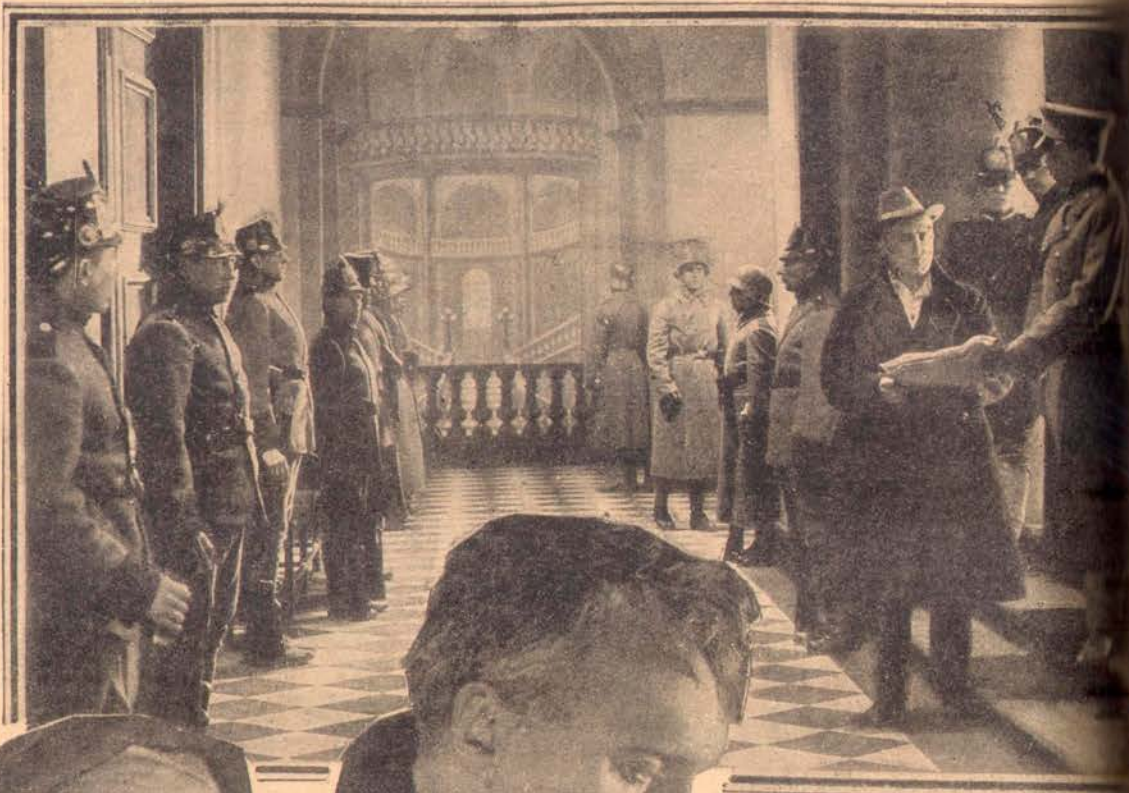
В зйомках Гамбурзького суду над комуністами заснімалися відомі Одеські адвокати.

Для «Гамбургу» вперше в ССРСР, німецькими кіноробітниками було вжито методи зйомки декорації, намальованої на склі.

Фабрика не обмежилась лише «павільоновою» працею.

Було командировано експедиції, щоб засняти верфі, вугільні шахти і т. д. з натури, у відповідних місцях.

Працюють над постановкою: режисер Балюзек (з помішниками Долиною й Івановим), художник Байзенгерц, оператор Рона, освітлювач Карл Фрак.



натури, у відповідних місцях.

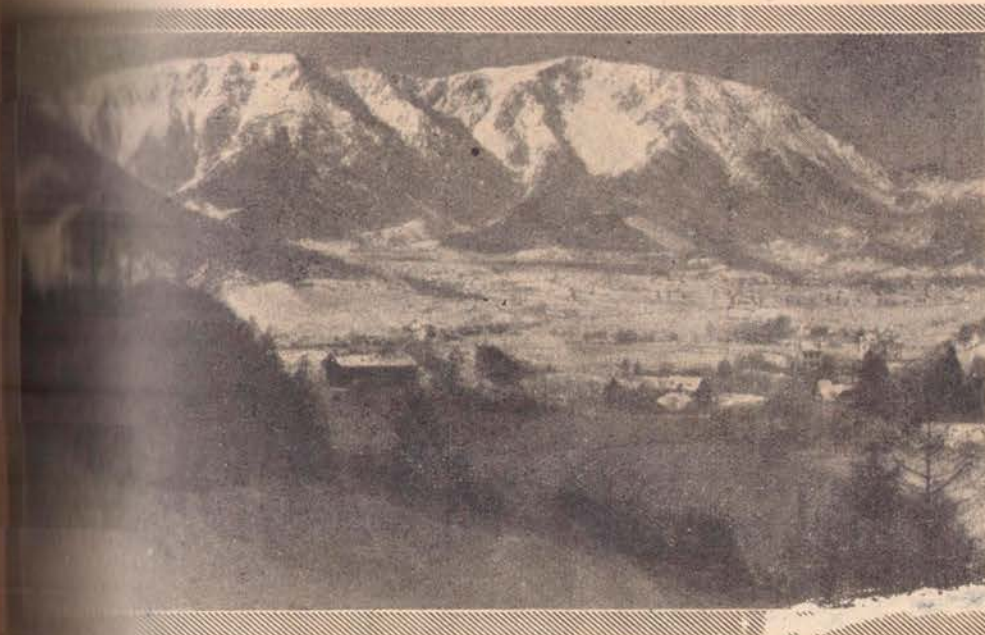
Працюють над постановкою: режисер Балюзек (з помішниками Долиною й Івановим), художник Байзенгерц, оператор Рона, освітлювач Карл Фрак.



Угорі — поліцейський президент,  
нижче — Сузі Нільс і Ельсміт.  
Внизу — публіка на суді.

У головних ролях артисти  
Западна, Рейнич, Гарін, Замі  
ківський, Мальський, Мерля  
Ляров, Спранце і Чембарський.

---



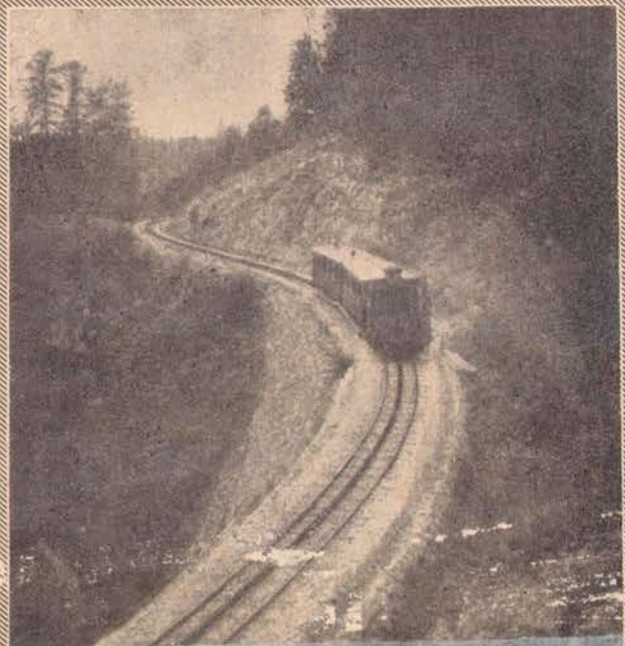
Краєвид Шнебергу; у підніжжя—селище Маркт

## Австрійські Альпи

Ці прекрасні гори, окраса Австрії, відомі далеко поза межами держави. Обкросена Антантою й здавлена Сан-Жерменським миром нова, малесенька Австрія одним з головних джерел раптового прибутки з туристики, цеб-то перебування чужинців у горах і Альпійських горах. Відень оточують зі всіх боків ліси, відомі під назвою Вінервальду.

Шнеберзькі гори Каленберг, Кобенцль, Германскегель—це по-прежнему і підніжжя Альп. Дві години їзди поїздом від Відня—і ми вже прекрасні краєвиди на гори Шнеберг, Ракс, Маркт. Крім гір Раксу одна з найбільш приємних альпійських панорам—гора Шнеберг. Вірхівлі Шнебергу досягають 2675 метрів над поверхню моря, а доступ до цих гір дуже легкий. Під Шнебергом лежить селище зване Маркт,—це і місто

на Шнеберг і „зубчата залізниця“, що горами підноситься щораз вище, маючи в низу прекрасні прогалини й чудові панорами на Ракс і на Стирійські гори. Їзда „зубчатою залізницею“ на верхівлі триває всього одну годину. Під верхівлею Шне-



Зубчата залізниця, що доходить до верхівлі Шнебергу

берга

# Австрійські Альпи

Ці прекрасні гори, окраса Австрії, відомі далеко поза межами цієї держави. Обкороєна Антантою й здавлена Сан-Жерменським миром нова, малесенька Австрія одним з головних джерел свого прибутку з туристики, цеб-то перебування чужинців у Альпійських горах. Відень оточують зі всіх боків ліси, відомі під назвою Вінервальду.

Альпійські гори Каленберг, Кобенцль, Германскегель—це пологі і підніжжя Альп. Дві години їзди поїздом від Відня—і перед нами вже прекрасні красиви на гори Шнеберг, Ракс, Кривид. Крім гір Раксу одна з найбільш приємних альпійських місцевостей—гора Шнеберг. Верхівлі Шнебергу досягають 2675 метрів понад поверхню моря, а доступ до цих гір дуже легкий.

Понад Шнебергом лежить селище зване Маркт,—це і місто і село. Є там прекрасні стильні дачні вілли. Ця місцевість називається Пухберг. Мешканці Пухбергу живуть переважно з тих робітників, що мають від перебування тут влітку мешканців міста.

З Пухбергу серед лісів, чудесних панорам іде дорога на Шнеберг. У свята або у вільний від праці літній час поспішають туди тисячами мешканці Австрії, великі маси робітництва. Відбуваються робітничі екскурсії окремими потягами. Звідси пішки серед лісів і гір ідуть вони на Шнеберг. Ліша прогулка на Шнеберг вимагає біля п'яти годин ходу. Але з Пухбергу іде

на Шнеберг і „зубчата залізниця“, що горами підноситься щораз вище, маючи прекрасні прогалини й чудові

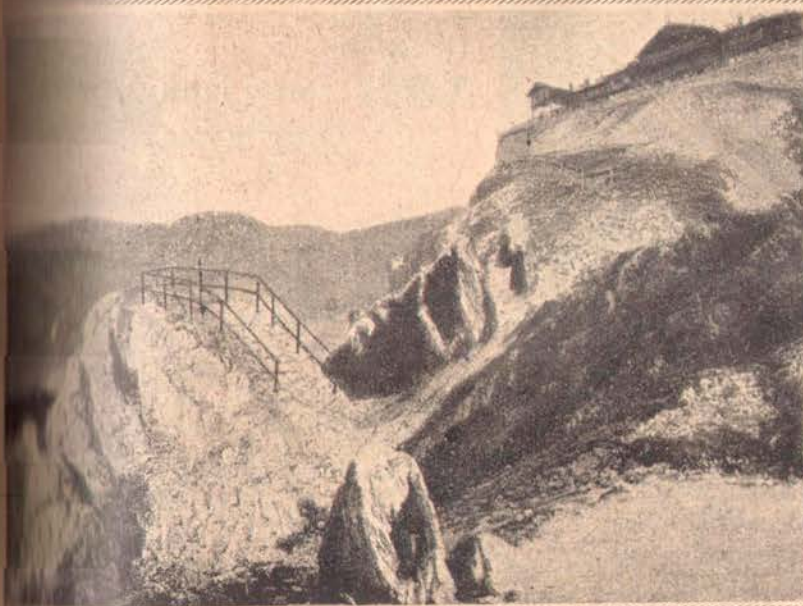
панорами на Ракс і на Стирійські гори. Їзда „зубчатою залізницею“ на верхівлі триває всього одну годину. Під верхівлею Шнебергу 1800 метрів—готель з просторими чистими кімнатами, де екскурсанти і туристи перебувають увесь літній сезон. З самої верхівлі широкі гори Шнеберг на 2675 м. доступ не важкий.

Звідси ведуть стежки й дороги в різні боки на Альпи. Заблудити в Альпах неможливо, бо туристичні товариства поробили стежки, помітили шляхи, поставили дороговкази й таблиці забезпечили кожне небезпечне місце залізними клямрами, поручнями й містками.

Роза Вітик.



Зубчата залізниця, що доходить до верхівлі Шнебергу



Гірські дороги, забезпечені поручнями й містками



Готель в австрійських Альпах



## ПЕРЕД

(Спогади)

Ранок.  
Час від часу визирає з-за брудних хмар  
сонце і мов зайчиками від люстерка пробігає  
запорошеними вулицями.

Якась казкова тиша.

Але ось почулись за рогом дзвінки голоси,  
ще трохи і показався великий гурт людей.  
Роздивляючись на всі боки, зупиняючись



## З'ІЗДОМ

— Переслідувався, поки той, а ти  
пишишь, переслідую...

Черга не зменшується, а збільшується.  
Надходять нові.

## З'їзд

Всесвітський день провалилась реєстрація



## ПЕРЕД

(Спогади)

Ранок.

Час від часу визирає з-за брудних хмар сонце і мов зайчиками від люстерка пробігає запорошеними вулицями.

Якась казкова тиша.

Але ось почувлись за рогом дзвінкі голоси, ще трохи і показався великий гурт людей.

Роздивляючись на всі боки, зупиняючись біля вітрин магазинів, гурт весело перегукується, заглушаючи сміхом безлюдні ще, міські вулиці.

То сількори Черкащини з поїзду.

Зазнайомились один з одним в дорозі і немов рідні.

— А де тут „Радянська Думка“.

Візник, що до його ото було запитання, простяг пужално просто себе.

„Радянська Думка“,—прочитали майже всі разом і зникли в приміщення.

Редакційні кімнати вмент наповнились подорожнім гаміром.

— Товариші! Ставайте в чергу,—подає голос реєстратор, а то я...

Сількори стають в чергу.

— Прізвище ваше?

— Погорілий.

— Років.

— 67.

— Давно сількорствуєте?

Жвавий ще дідок розповідає більше рухами:

— Приїхав на з'їзд, нехай вороги Радянської влади тремтять.

Сількори заляпали в долоні.

— А ваше? — продовжує далі реєстратор.

— Семиволос.

— Скільки років?

— 15.

— Завзяте,—хтось жартує з черги.

Погорілий і Семиволос стоять рядом, розмовляють.

Це найстарший і наймолодший сількори „Радянської Думки“.

Решта—20—30 років.

— Переслідувались за дописи?—питає реєстратор дзюбатога парубка.



Найстарший і наймолодший сількори «Радянської Думки»: Погорілий (67 років) та Семиволос (15 р.)

## З'ЇЗДОМ!

— Переслідувався, поки той, а тепер пишіть, переслідую...

Черга не зменшується, а збільшується. Надходять нові.

## З'їзд

Всенький день провадилась реєстрація, а в шостій годині вечора, в приміщенні районно-робітничого клубу, відчинився ІІІ з'їзд.

У редактора, обличчя як повний місяць.

— Не сподівався, щоб ото стільки.

— А їх ось скільки, коло 200. Кілька може й невелика на перший погляд, але що важить—найактивніші сількори та сількори Черкащини.

## Дайош популярну радянську думку

Під цим гаслом, протягом чотирьох днів відбувався робсількорівський з'їзд. Живого місця на тілі молодіусинької „Думки“ не залишила думка сількора. Націливі найдрібніші хиби, щоб усунути їх і збити газету популярною.

Питання учоби, організаційні, та інші, що їх ухвалено в порядок денний, мали докладне обговорення.

Найбільшу увагу сількори загострили на організації гуртків „друзів газети“, зростаючи стихійно часами не мають відкля відповідного керівництва.

## Наслідки

4 дні учоби. Вісім стінних газет силами сількорів (під час з'їзду, в ділом), великі сподіванки на поширення газети і... руки в потилиці 1000 карб., витрачених на з'їзд.

Олесь Ясний.

№ 8 (31)



Відбудований одеський театр



## Одеський Оперний театр відбудовано

1928 рік.

Ніч проти 15-го березня...

Тиха, тепла південна ніч. Ніч, що не віщує нічого, і...

...ранку.

...і в темряві ночі замиго-





Відбудований одеський театр

## Одеський Оперний театр відбудовано

1926 р рік.

Що проти 15-го березня...

Така, тепла південна ніч. Ніч, що не віщує нічого, і...

...ранку. Небо почервонила заграва і в темряві ночі замиго-

вали червоні язички полум'я... На горі найцінніший будинок в СРСР, один з найліпших

в Європі—Державна опера в Одесі.

Вночі публіка покидала цей театр після цілого кас-

кетного вогню в „Пророкові“. І цей огонь вирвався на-

висі, виконив численні декорації... Залізна завеса, що важила

пів тонни, впала в безодню сцени і вогонь прорвався в

лиця глядачів.

Вогонь хапав у свої обійми легкі тканини, оксамит, сукно,

...\*

...квітня 1926-го року.

...і стільки ж ночей упертої роботи—і Одеський театр

...віддалека, майже від самого вокзалу, видно ясні великі

...скульптура: група—Мельпомена

...у стилі Людовика XVI. Світло і позолота

...Панно декоративно



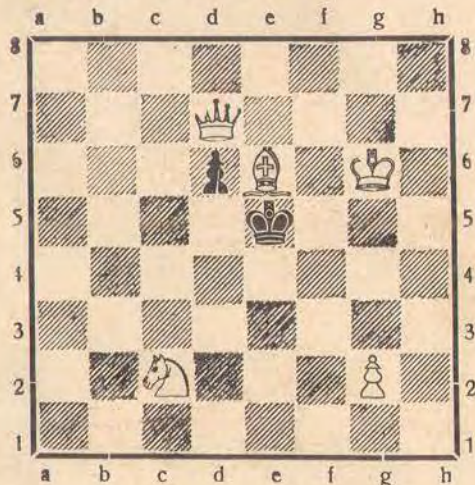
Головні сходи театру; зверху—скульптурна група

Ф. Т.

# ШАХИ ТА ШАШКИ

За редакцією І. Л. ЯНУШПОЛЬСЬКОГО.

Завдання ч. 26 С. Лімбаха.

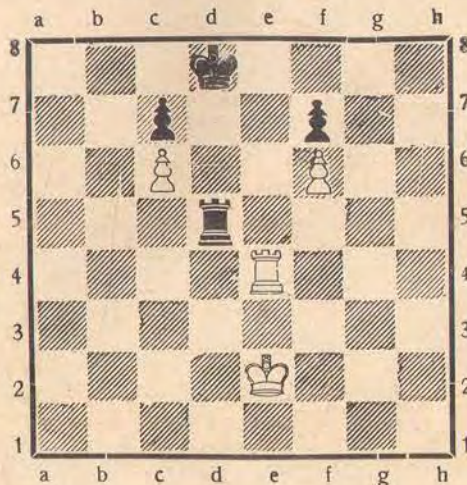


Білі—Крг6 Фд7 Се6 Кс2 п. g2 (5)

Чорні—Кр е5 п. d6 (2)

Мат за 2 ходи.

Етюд ч. 3. С Доусона.

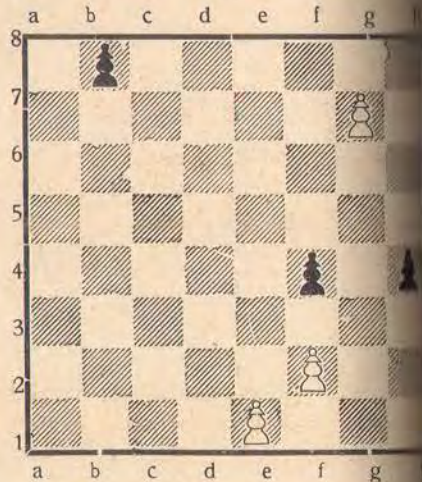


Білі — Кре2 Те4 п. c6, f6 (4)

Чорні — Крд8 Тd5п. c7, f7 (4)

Білі виграють

Етюд ч. 2. П. А. Слезкіна



Білі — Ш е1, f2, g7 (3)

Чорні — Ш b8, f4, h4 (3)

Білі виграють.

Партії міжнародного турніру у Земерінгу 1926 р.

Партія ч. 31. Голандська.

Відіграна у 2-му турі 8 березня.

Білі—К. Гильг, Чехо-Словаччина.

Чорні—А. Німцович, Данія.

- |            |                     |                           |           |
|------------|---------------------|---------------------------|-----------|
| 1. d2—d4   | f7—f5               | 13. Т f1—e1               | Ф d8—e8!  |
| 2. g2—g3   | d7—d6               | 14. e4 : d5               | Ф e8—h5   |
| 3. С f1—g2 | К g8—f6             | 15. К d2—f1               | С d6—e5   |
| 4. c2—c3   | К b8—c6             | 16. С c1—e3               | С c5 : e3 |
| 5. К g1—h3 | e7—e5               | 17. К f1 : e3             | С c8—d7   |
| 6. 0—0     | h7—h6!              | 18. Ф d1—d4 <sup>3)</sup> | Т a8—e8   |
| 7. f2—f3   | d6—d5 <sup>1)</sup> | 19. К e3—f1?              | g7—g5!    |
| 8. К e1—h4 | С f6—e7             | 20. К f2—g3               | h7—h6     |

- |                           |           |                |             |
|---------------------------|-----------|----------------|-------------|
| 25. С g5—h4               | a7—a5     | 29. К g4 : f6+ | g7 : f6     |
| 26. К d3—e5               | Т b8—c8   | 30. Ф f3—g4+   | Кр g8—h7    |
| 27. К e5—g4 <sup>2)</sup> | С d6—e7   | 31. Ф g4 : c8  | чорні здали |
| 28. Т e1 : e7!            | Ф d8 : e7 |                |             |

<sup>1)</sup> Тут краще хід Боголюбова 8... Ф d8—e7+. 9. Ф d1—e2 і міняються ферзями.

<sup>2)</sup> Не можна грати 13... h7—h6 тому що 14. С g5 : h6 g7 : h6. 15. Ф f3 : h3 даючи на e7 і h6. На 13... С c8—g4 білі грають 14. С g5 : f6 С f6 : e7 і g2 : f3 і вони мають 3 фігури за ферзя.

<sup>3)</sup> Початок прикінцевої комбінації.

Партія ч. 33 Сицилійська.

Відіграна у 4 турі 11 березня.

Білі — Росселі, Італія.

Чорні — А. Альохін, Фінляндія.

a b c d e f g h

Білі—Крg6 Фd7 Се6 Кс2 п. g2 (5)

Чорні—Кр е5 п. d6 (2)

Мат за 2 ходи.

Партії міжнародного турніру у Земерінгу 1926 р.

Партія ч. 31. Голандська.

Відіграна у 2-му турі 8 березня.

Білі—К. Гильг, Чехо-Словаччина.

Чорні—А. Німцович, Данія.

1.	d2—d4	f7—f5	13.	T f1—e1	Ф d8—e8!
2.	g2—g3	d7—d6	14.	e4 : d5	Ф e8—h5
3.	С f1—g2	К g8—f6	15.	К d2—f1	С d6—c5
4.	c2—c3	К b8—c6	16.	С c1—e3	С c5 : e3
5.	К g1—h3	e7—e5	17.	К f1 : e3	С c8—d7
6.	0—0	h7—h6!	18.	Ф d1—d4 <sup>3)</sup>	T a8—e8
7.	f2—f3	d6—d5 <sup>1)</sup>	19.	К e3—f1?	g7—g5!
8.	Кр g1—h1	С f8—d6	20.	К h3—g1	К f6—e4 <sup>1)</sup>
9.	d4 : e5	К c6 : e5	21.	К g1—h3	К g4—f6
10.	К b1—d2 <sup>2)</sup>	0—0	22.	С g2 : e4	К f6 : e4
11.	e2—e4	f5 : e4	23.	К h3—g1	К e4—f2+
12.	f3 : e4	К e5—g4!	24.	Кр h1 : g2	С d7—h3+

<sup>1)</sup> Чорні могли також зіграти g7—g6 і С f8—g7, але ходом у партії вони перешкоджають білим зіграти f2—f3 і e2—e4.

<sup>2)</sup> Білі могли тут виграти пішака: 10. f2—f4 К е5—f7 11. С g2:d5 К f6 : d5 12. Ф d1 : d5 0—0, але слон їм потрібен для оборони фланга короля.

<sup>3)</sup> Гарно зіграно. На 18... К g4 : e3 білі грають спершу К h3—f4.

<sup>4)</sup> Чорні загрожують 21... Ф : h2 22. К f1 : h2 К e4 : g3 ×.

<sup>5)</sup> 25. К g1 : h3 Ф h5—f3 + і Ф h1 ×.

Партія ч. 32. Гра 4-х коней.

Відіграна у 5-му турі 13 березня.

Білі—Р. Шпільман, Німеччина

Чорні—Ф. Етс, Англія

1.	e2—e4	e7—e5	13.	К c3—d1	T f8—e8 <sup>2)</sup>
2.	К b1—c3	К b8—c6	14.	h2—h3	С c8—e6
3.	К g1—f3	К g8—f6	15.	T e1—e2	c6—c5
4.	d2—d4	e5 : d4	16.	T f1—e1	d5—d4
5.	К f3 : d4	С f8—b4	17.	С d3—f5	С e6—c4
6.	К d4 : c6	b7 : c6	18.	T e2—e5	С c4—b5
7.	С f1—d3	d7—d5	19.	b2—b3	С e7—d6
8.	e4 : d5	c6 : d5 <sup>1)</sup>	20.	T e5 : e8+	С b5 : e8
9.	0—0	0—0	21.	К d1 : b2	С e8—b5.
10.	С c1—g5	c7—c6	22.	a2—a4	С b5—a6
	— завзяв f3	С b4—e7	23.	С f5—d3	С a6 : d3
	Погорілий і т	a8—b8	24.	К b2 : d3	К h7—h6

Це найстарший і найменше...  
Решта—20—30 років.  
— Переслідувались за дописи?—

a b c d e f g h

Білі—Кре2 Те4 п. c6, f6 (4)

Чорні—Крд8 Тd5п. c7, f7 (4)

Білі виграють

25.	С g5—h4	a7—a5	29.	К g4 : f6+	g7 : f6
26.	К d3—e5	T b8—c8	30.	Ф f3—g4+	Кр g8—h7
27.	К e5—g4 <sup>3)</sup>	С d6—e7	31.	Ф g4 : c8	чорні здали
28.	T e1 : e7!	Ф d8 : e7			

<sup>1)</sup> Тут краще хід Боголюбова 8... Ф d8—e7+. 9. Ф d1—e2 і міняються ферзями.

<sup>2)</sup> Не можна грати 13... h7—h6 тому що 14. С g5 : h6 g7 : h6. 15. Ф f3 : e4 задаючи на e7 і h6. На 13... С c8—g4 білі грають 14. С g5 : f6 С f6 : e7 і g2 : f3 і вони мають 3 фігури за ферзя.

<sup>3)</sup> Початок прикінцевої комбінації.

Партія ч. 33 Сицилійська.

Відіграна у 4 турі 11 березня.

Білі—Росселі, Італія.

Чорні—А. Альохін, Франція

1.	e2—e4	c7—c5	10.	Ф d1—c1	a7—a6
2.	К b1—c3	К b8—c6	11.	К e2—f4	e7—e6
3.	g2—g3	g7—g6	12.	К f4—e2	К g8—e7
4.	С f1—g2	С f8—g7	13.	С e3—f4	Ф c8—c7
5.	К g1—e2	d7—d6	14.	g3—g4	К e7—c6
6.	d2—d3	С c8—d7	15.	К c3—d1	К c6—b4!
7.	С c1—e3	Ф d8—c8	16.	К d1—e3	К d4 : c2!
8.	h2—h3	T a8—b8	17.	Кр e1—d2 <sup>1)</sup>	К c2 : a1
9.	a2—a4	К c6—d4			

<sup>1)</sup> На 17. К e3 : c2 К b4 : d3+ і виграють ферзя.

## ХРОНІКА

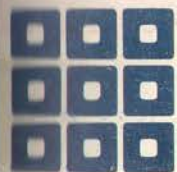
Міжнародний турнір у Земерінгу (Австрія) закінчився 31 березня ким наслідком: 1 місце заняв Рихард Шпільман, Німеччина; він переміг 13 партій з 17, далі Альохін 12½, Відмар 12, Німцович і Тартаковер по 11, Рубінштейн і Тарраш по 10, Реті 9½, Грюнфельд 9, Яновський 8½, Шварцман 8, Вайда 7½, Етс 7, Гильг і Кмох по 6, Давидсон 5½, Мішель і Росселі 1.

У Дрездені 4 квітня начався турнір, де беруть участь Альохін, Бляхнін, Гольцгаузен, Етс, Земиш, Ионер, Німцович, Рубінштейн, Тартаковер і Штейнер.

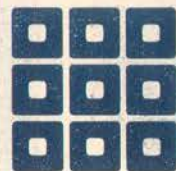
28 березня у Німеччину виїхала делегація шахматистів СРСР у складі Лесман і Семенов—Ленінград, Левман і Грязнов—Москва, Тесленко і Фролов—Харків. Наші т-ши приймуть участь у турнірі робітників у Йонісберзі також зіграють матчі с робітничими командами Берліна, Гамбурга і Лейпцига.

Чемпіонат м. Харкова у шахи закінчився таким чином. Григоренко Янушпольський по 7½, Порт 7, Кіріллов 6½, Ойстрах 6, Ордель 5, Іщенко по 5, Рузінов 4½, Сербінов 3, Корвін 2½ і Бардах ½.

20 квітня у Одесі починаються Всеукраїнські шаховий і шашечний турніри. Склад учасників вясниться до початку турнірів.



**В У Ф К У**



**Г**

**А**

**ВСЕУКРАЇНСЬКЕ  
ФОТО-КІНО  
УПРАВЛІННЯ**

**НАЙБЛИЖЧИЙ ВИПУСК**

**ОДЕСЬКОЇ  
КІНО-ФАБРИКИ**

**ВЕЛИКИЙ, ХУДОЖНІЙ,  
ІСТОРИЧНИЙ ФІЛЬМ**

**М**

**Е**

**У**

**А**

КІНО-ФАБРИКА  
**ВЕЛИКИЙ, ХУДОЖНИЙ,  
ІСТОРИЧНИЙ ФІЛЬМ**

**М**

**Б**

**У**

**(Гамбургське повстання  
1923 року)**



**Сценарій ШРАЙБЕР і ЯНОВСЬКОГО**

**Режисер — БАЛЛЮЗЕК**

**Оператор — РОНА**

**Художн.-архитект. — БАЙЗЕНГЕРЦ**

**Р**

**Г**

**ВСЕ**

**БАЧУ,**

**ВСЕ**

**ЗНАЮ**

**БО**



**БО**

60



**ВСЕЕСВЕТ**

**ЧИТАЮ**

УЧ. П. 11  
ИЗДАТЕЛЬСТВО  
1958